

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Református közszellem.

Fölveszem a tollat ott, a hol azt Eröss Lajos kollégám „Igaz beszéd“ című, két számmal ezelőtt megjelent, megrázóan szép, hatalmas erővel duzzadó cikkében letette.

Fejtegetései végén fölállítja azt a tételt, hogy ha nagyobb egyházainkban szaporítjuk a lelkészek számát, ha presbyteriumaink ezentúl nemcsak az anyagiak intézésével foglalkoznak, hanem az erkölcsi és belső munka vezetésébe is befolyanak s teszik mindezt a politikának az egyházból való teljes kizárásával: akkor meglesz a református közszellem.

Református közszellem! Erről akarok én most egyet-mást elmondani.

És pedig bármennyire nem való is egy vezércikkbe a definíció, mindenekelőtt definiálom a *közszellem* szót.

Közszellem alatt a közügyekre vonatkozó meggyőzések, vélemények összességét értjük, melyek valamely közösségben el vannak terjedve, uralkodnak. Az egyén, a mint ez természetes, nem él, nem élhet elszigetelten; korának, nemzetének, környezetének, családjának eszméi, felfogásai, nézetei, meggyőződései ezer és ezer csatornán át behatolnak lelkébe s egész belső életének állandó hatalmas tényezője gyanánt működnek. A közszellem teremti meg a közhitet, a közerkölcsöt, a közvéleményt, a közfelfogást.

Igy szokták a lélektanban, a bölcséletben a közszellem szót meghatározni.

Magától értendő dolog, hogy e közszellem lehet egészséges vagy egészségtelen. Egészséges a közszellem akkor, ha helyes meggyőzések, megállható vélemények uralkodnak valamely közösségben az ezt érdeklő közügyekre nézve, s egészségtelen a közszellem akkor, ha az éber munkára hivatott közegész akár a maga teljességében, akár főbb alkotórészeiben aluszik, vagy ha helytelen

meggyőzéseknek, hibás véleményeknek veti magát oda áldozatul.

Közszellemről beszélünk továbbá államban, társadalomban, családban, vagy egyes intézmények tagjainál. De beszélünk még egyházi közszellemről is.

Mi most az utóbbiról fogunk beszélni. És pedig magyarországi evangélikus reformált egyházunk közszelleméről, e szűkebb értelemben vett református közszellemről.

Közszellemet akar Eröss Lajos egyházunkban teremteni. Tehát vagy nincsen hazai református egyházunkban közszellem, vagy ha van, az egészségtelen.

Ne mondjuk azt, hogy semmi közszellem nem hat át bennünket, mert akkor igazságtalanok lennénk egyházunk igazaiért buzgó, szent lelkesedéssel küzdő vezérembereink iránt, kik rá akarják nyomni egyházunkra saját meggyőzéseiknek, elveiknek bélyegét, kik szent vágyódással igyekeznek életet csepegtetni a bágyadt tagokba, de múlt sikernek érdeménél többel aligha dicsekedhetnek. Hiába, vagy elmúlt már fölöttünk, vagy nem jött még el reánk az időknek amaz áldott teljessége, melyért közöttünk buzgó imádság epedez százezrek ajakán.

Tehát egészségtelen a mi közszellemünk. Aluszik egyházunk, aluszik annak sok tagja, dermedt zsibbadtság vett erőt mirajtunk, s míg más egyházakban, sokszor sziklákhoz ütődve bár, zajlanak a munkás tevékenységet rohanva jelező hullámok és habok, mi csak aluszunk szépen, s ha ringó hajónk fölött fölszív egy-egy vihart jelző sirályhang, mi szépen csak aluszunk, mintha mi volnánk az a Krisztus, ki szelid szavával le tudja csillapítani a zajló hullámokat s tud parancsolni a zúgó szeleknek.

Egészségtelen a mi közszellemünk, mert a közegésznek nincsenek elvei. Óráját a nagy tömeg nem a nap, tehát a bibliai elveken nyugvó

egyháziasság szerint igazítja, hanem a mint az időt a helybeli toronyóra mutatja. Egyes nagyságok nézetei után indulnak az egyes tömegek, de azzal igen kevesen törődnek, hogy mit kíván a közegész érdeke. Az egyes egyháztag azt óhajtja, a mit körülötte többen óhajtanak, de nem jut eszébe azzal törődni, a mire mindnyájuknak együttes szükségük van.

Egészségtelen a mi közszellemünk azért is, mert a legtöbb ember nem a kegyelem munkájának, hanem külső esetlegességnek köszönheti és tartja is pusztán, hogy a mi egyházunk tagja, s vallásos vagy egyháziasságért, mert az a divat, mert olcsóba kerül és mert senki annak ellene nem mond. De hát az ilyen külső egyháziasságban nincsen élet, nincsen erő. A hal, ha elpusztul benn a vízben, együtt sodródik a folyó árjával, míg az eleven hal mindig szembe úszik a tova rohanó vizekkel. Nem mutat az egészséges közszellemre, ha egyházunkban nagyon sokan nem szilárd közszellemre építenek, hanem más emberek házához támasztják saját hajlékaikat, hogy az nekik maguknak lehetőleg semmibe se kerüljön. Ismételjük tehát, a mit fentebb más szavakkal már mondtunk, hogy igen sokan vannak közöttünk, kiket a tömeg ragad magával s magukban nem képesek jó úton járni; ha vallásosak, ezt csak mások kedvéért teszik és azt hiszik, hogy ha nem fenyeget semmi látható veszedelem, bátran álomba lehet merülni.

Én pedig azt hiszem, hogy munkára, tevékenységre vagyunk hívva akkor is, ha — úgy látszik — szélesönd uralkodik körülöttünk. Mert abban áll ugyan az erő s az mutatja meg a jellemet, ha nehéz időkben bátrak s küzdelemre edzettek leszünk; ámde az is igaz, hogy az acélt rozsdá lepi el s értéktelenné válik, ha huzamos időn át használatlanul hever.

Egy régi napóra fölé ezt írta alkotó mestere: „dum sol non lucet, patientia opus est“, míg a nap nem süt, türelemre van szükség. A mi napóránk már régóta homályban van s régóta nem mutatja nekünk az idők jeleit. Vajjon meddig várunk, vajjon meddig tűrünk még s mikor állítunk egy helyesebben mutató napórát a régi helyébe?! Hiszen tán csak nem akarunk

ahhoz a halotthoz hasonlítani, kinek ha tüzet teszünk testére, ha tüvel szúrkaljuk is, nem érezi azt; ha megkorbácsoljuk, nem kiabál; ha fülebe kiáltunk, nem hallja azt meg, s akár szidjuk, akár szépen beszélünk hozzá, nincsen az hatással ő reá. Hiszen csak nem róink mondta talán az Idvezítő: szemek vannak és nem látnak, fülek vannak és nem hallanak.

De egészségtelen a mi egyházi közszellemünk annyiban is, hogy a világi elem mindig csak az egyházi embereket teszi minden bajainkért felelőssé; másoldalról meg az egyháziak úgy vélekednek, hogy a világiakon van a felelőség súlya, ha egyházunk dolgai nem haladnak kellő jó rendben.

Bizonyára az a helyes felfogás, hogy a kik arra való készülségüknél, hivatásuknál fogva első sorban kötelesek a keresztyénség, tehát a saját egyház érdekeit védelmezni, e szerint a lelkészek azok, kikre a kellő egyháziasság megteremtésében a nagyobb, a nehezebb munka vár. Ők azok, kiket a biblia képes nyelven hegyreépített városnak, a világ világosságának, a föld savának nevez. Ő nekik kell elől hordani a zászlót, a melyre az evangéliom igéi vannak felírva. A világiaknak pedig az a hivatásuk, hogy minden, az egyház érdekét szolgáló törekvéseikben támogassák a lelkészeket, hogy bevehetetlen sáncot alkossanak körülötte s olyan erődöt alkossanak együtt, melyen megtörjék az ellenségnek minden ereje.

Nemcsak abban áll a világi elemnek egyházi jellegű hivatása, hogy elfogadja a presbyterséget s esetleg el is járjon a presbyterium gyűléseibe, vagy hogy esetleg az egyházi élet felsőbb forumain gyakorolja bizalmi jogait, hanem abban, hogy életével, cselekedeteivel, szavával és gondolatával hirdesse ő is, mint református keresztyén az evangéliomban lefektetett életelveket. Már pedig az evangéliom nem rest alvásra, sem nem lélektelen tespedtségre, hanem a nekünk adatott talentumokkal való hű sáfárkodásra hív föl és oktat bennünket. És vajjon vannak-e értékesebb talentumaink, mint ama javak, melyek az egyház igazaiban adtak mi nekünk?!

Nagyon fontos dolognak tartom, sőt elsőrendű

TÁRCA.

Báró Eötvös József.

Népszerű vallásos felolvasás.

[Folytatás.]

2. Azt is tanítja a mi református egyházunk Istenről, hogy az Isten a világnak megtartója, gondviselője és kormányzója. Tanítja pedig ezt a szentírás alapján, a hol a többek között így szól a Megváltó: *tekintsetek az égi madarakra; mert azok nem vetnek, nem aratnak, sem csürbe nem takarnak, mindazáltal a ti mennyei Atyátok eltartja azokat, nemde nem drágábbak vagytok-e ti azoknál.* (Máté VI. 26.) Ezzel megegyezik a Heidelbergai Káté és a Helvét hitvallás tanítása is. Ide vonatkozólag így szól korunknak egyik nagy tudományü hittanára: Isten a megteremtett világot nem hagyta magára, hanem az ő bölcsen megteremtett munkáit, teremtményeit, kegyelmes gondviselésébe vette, Isten teremtő munkáját követte, az ő megtartó igazgató munkája. Isten megtartása, megtartó munkája alatt értjük azon mindenható, mindenütt jelenvaló munkásságát, mely által Isten a világot minden dolgokkal egyetemben fentartja és akként kor-

mányozza, hogy abban minden megfelel a maga Istentől rendelt céljának; Isten gondjának, akaratának van minden legnagyobb vagy legkisebb dolog is alárendelve, az ő akaratára szerint vagy az ellen történik minden az ő tudtával, azért Isten igéje szerint nincs semmi véletlen, vagy ugynevezett vak szerencse, vak sors. Az Isten kormányzása alá tartoznak a jelek és csodák is, melyek által Isten közvetlenül jelenti meg az ő hatalmát. A világ eseményének egyoldalú emberi megítélése, Isten Háromságának bal felfogására vezet. Az Isten mindenek felett való Atyai gondviseléséről szóló tan, a mi keresztyén hitünk, reménységünk legvigasztalóbb pontjai közé tartozik. Hanem hát ez mind hiábavaló beszéd némely ember előtt, a ki a világi tudományokba egy kissé bele köstolgotott, „lárifári — így szól — ugyan ne beszéljen ilyeneket, nagytiszteletű uram, nincs istenigondviselés, világkormányzás, a mindenségben minden a természet változhatatlan törvényei szerint történik“. A szegény egyszerű, tudatlan ember pedig, midőn szívében a szerinte nem érdemelt csapások, szerencsétlenségek megrendítik az isteni gondviselésbe vetett hitet, így szól: van is az Istennek gondja a világra. Az ilyen emberek előtt annyit ér a biblia, meg a hitvallás tanítása az isteni gondviselésről, mint egy kalap arany, a mit valaki csak álmában kap. Ezek ellenében lássuk, mit beszél

szükségnek egyházunkban a világi és egyházi elem munkás egyetértésben megnyilatkozó összetartozásának elvét s nem is tudok e tárgytól könnyű szerrel megválni. Elmondom tehát még azt, hogy tapasztalataim szerint mindig, vagy legalább többnyire ott áll a világi elem a lelkésznek támogatására, hol ebben kötelességtudatot, lelkipásztori hűséget tapasztal, de bizony hátat fordít a világi elem az egyház, vagy a saját gyülekezet ügyeinek ott, hol boszankodva kell tapasztalnia, hogy az egyház hivatalos embere, a lelkész, könnyű vérrrel nézi és veszi a maga, véghetetlenül fontos teendőinek végzését. És viszont igaz, hogy mi reformátusok valljuk az egyetemes papság elvét, s ha a világi elem oly igen élénk és hathatós részt nyer és viszen is nálunk egyházi kormányzatunk dolgaiban: a lelkészt is elfáraszt-hatja, elcsüggesztheti vagy keserítheti az a szomorú tapasztalat, melyet egyes gyülekezetekben az ő leg-nemesebb egyházi irányú törekvései ellen megnyilatkozó folytonos ellenszegülésben tapasztalhat. Mi lelkészek tudjuk, hogy a világi társadalom képezi a mi létünk alapját, hogy mi a világi elem nélkül nem csak semmit sem tehetünk, sőt fönn sem állhatunk: de viszont biz-ton kérhetjük a világiakat, támogassanak minket azon mi munkánkban, melyet végre is az ő javokra folytatunk.

De azt sem tartom egészséges közszellemnek, ha elleneseink munkáját nem kellő tárgyilagos színben fogjuk fel, vagyis ha minden áron ellenségeket akarunk látni ügyünk ellenfeleiben.

Gondolkozunk csak egy kissé tárgyilagosan. Gróf Majláthot nem azért ültették Erdély róm. kath. püspöki székebe, Dr. Wolafkát pedig nem azért küldték ide Debrecenbe, hogy ők állásukban a protestántizmus, vagy hát a kálvinizmus érdekét támogassák, hanem azért, hogy saját küzdő egyházuknak legyenek szorgalommal harcoló bajnokai. És ha ezt ők — Gróf Majláthnak túzásairól nem beszélvén — teszik odaadó fáradsággal, örökös lelki és testi töredelemmel, lelkiismeretes buzgalommal és — tegyük hozzá — papi esküjükhöz híven: ugyan a ki tárgyilagosan tud gondolkozni, el tudja-e ítélni az ilyen dolgozó embereket s nem gondolja-e,

hogy az általok elért siker, mint Isten áldása tért vissza munkájukra?

Lehet, hogy ebben az én felfogásomban senki sem ért velem egyet, de én állom annak a helyességét, s kész vagyok bárkivel is szembeszállani nézetem megvédelmezésére.

Én azt hiszem, hogy ha tetterős munka után sikert látunk elleneseinknél, ne kicsinyeljük az ő munkájukat, se ő reájok ne haragudjunk, hanem vállt vállal, mell ellen mellet feszítve, küzdjünk mi is és harcoljunk hasonló tetterővel, mert csak így juthatunk el mind a diadalomig.

Én abban állónak látom tehát, eddigi fejtegetéseim nyomán, református közszellemünk egészséges irányban fejlődése föltételét és lehetőségét, ha levetkőzve a fagyos közöny, a léha nembánomság, a hitvány semmittevés öltözetét, felöltjük magunkra — úgy a világiak, mint mi egyházi emberek is — a tettvágy, a hatni akarás és a tényleges munka harci fegyverzetét. A középkor-nak lehetett az a jelszava: *dormi secure!* de a jelen kor, társadalmi életének is ezer és ezer kerekű szöve-vényes gépezetével minduntalan ezt zúgja fülünkbe: *multo cum sudore et labore!*

A közöny, a tétlenség: egészségtelen közszellem.

A munka, a tevékenység: egészséges közszellem.

Református közszellemet akartok létesíteni!?

Válaszzatok!

Bizonyos dolog, melynek valósága fölött nem lehet kételkedni, hogy változásokkal teljes jövőendő történelem küszöbén állunk. Az egész kereszténység mozog, sőt lehet mondani, hogy mozognak a kereszténységen kívül álló vallások is. Úgy tetszik, mintha valamely új gondolkodás és fenkölt tevékenység hullámai söpörnének át e földi világot fölött.

És azon embereknek, kik ilyen időben élnek, nagy bölcseségre, önzetlen buzgalomra és kitartó tevékenységre van szükségük, ha azt akarják, hogy egyházuk tagjainak szava beleolvadjon abba a zengő harmóniába, melyet a hívek munkában összhangzó áldozati éneke szállít a nagy Isten trónjához. És ha tudjuk, hogy

az isteni gondviselésről és világhalkormányzásról Báró Eötvös József? Ime: boldog gyermekek, mennyi veszé y környezi, de tudatlanságuk megörzi nyugalmaikat és felettük mások öröködnék, míg mi minden fáradság s aggodalmak mellett, mikkel vélt bölcseségünkben száz veszélytől óvjuk magunkat, mégis elvesznénk, ha felsőbb gondviselés nem öröködnék felettünk is. Minden boldogság Istentől jó, mi emberek csak szerethetünk, de még e szeretettel sem biztosíthatjuk kedveseink boldogságát, s a ki életére visszagondol, azt fogja találni, hogy leg-szebb örömei onnan jöttek, honnan azokat nem várta, s hogy azt, mi által magát legboldogabbnak érezte, nem emberek készítették elő számára. Meg kell nyú-godnunk, s megnyugodhatunk az isteni gondviselésben, mely mint a nap tiszta világa mindenre elterjed, fenn a tetőn, s lenn a völgynek legmélyebb rejtekében, hova meleg sugarai csak hatnak, a reménynek zöldjét, az örömnök virágait terjeszti el. Nem egyenlően . . . de vajjon a gyenge ember ismeri-e a helyet, mely leg-virágzóbb, vajjon függ-e tőle hogy azt saját, vagy ked-veseinek számára kiválaszta magának.

Nos ugye, nemcsak a papok hirdetik, hogy van isteni gondviselés, van isteni világhalkormányzás?

3. Az ember bár a teremtés koronája, mégis gyarló nyomorult teremtés. Por és hamu, nem úra a

természetnek és saját sorsának. Azért mondja a mi láng-elméjü költőnk Petőfi Sándor is: kevély ember miben kevélykedel? Ezt tanítja a helvét hitvallás is a kilen-cedik részben, így szól nevezetesen: az eset után nem vétetett ugyan el az értelem, nem vétetett el az em-bertől ez akarat, nem is változott kövé vagy tőkévé, de azok ugy elváltoztak és megkisebbitettek az ember-ben, hogy nem cselekedheti immár azt, a mit cselekedett az eset előtt. Mert az értelem meghomályosodott; az akarat pedig a szabadosból lett szolgálai akarat. Mert szolgál a bűnnek, nem nem akarva; de akarva. Mert az akarat nem mondatik nem akarvának. Ezzel teljesen megegyezik a mi szent könyvünknek, a bibliának taní-tása. Így szól egyebek között Pál apostol a Korinthus-beliekhez írt második levele, harmadik részének ötödik versében: *nem hogy alkalmasak volnánk mi ma-gunktól valaminek gondolására, ugy mint magunk-tól, hanem, hogy alkalmasak vagyunk, Istentől van.* Kétségtelen tehát, hogy az embernek egy felsőbb hatalom támogatására szüksége van és ez nem lehet más, mint a mindenható önmagának elégséges Isten. Az Istenre csak akkor nem volna szüksége a gyarló, halandó embernek, ha vagy mindenható volna, vagy pedig egy oktalan állat. Ezt a gondolatot gyönyörűen fejezi ki Eötvös, midőn így szól: gondoljunk magunk-

1843-ban a skót szabadegyház megalakulása alkalmával a lelkészek százait a hívek tizezrei követték ki a gazdag államegyházból az ismeretlen, de a munka elején mindenesetre szegénységgel küzdő jövőbe; ha tudjuk, hogy hazai protestáns egyházaink a pápens korszakában mily törhetetlen erélyvel küzdöttek lelkész lelkész mellett, világi világi mellett s világi a lelkész támogatására: bizony nem tudjuk, örülünk-e vagy sirjunk a keresztyénség amaz előbb említett lázás mozgalmán, mikor tudjuk és érezzük, hogy mi olyan szegények vagyunk a tettek mezején.

Ébredjünk hát föl s keljünk a munkára, ha azt akarjuk, hogy velünk legyen az Isten.

Csiky Lajos.

Betegség, gyógyulás.

Vitkozni nem akarok. Tárgyilagosan szólok a dologhoz, személyekre még csak célzást sem teszek. Ideje is volna már, hogy ha valami nagyobbhoz fogunk, ne azt keressük, a mi elválaszt bennünket, hanem a mi hivatásbeli hűségünkben és az *őszinte* testvéri szeretetben összehoz. Okvetetlen meghal az a beteg, a ki fölött a tanácskozó orvosok összeperelnek.

Másokat meghallgattam, kérhetem meghallgattatásomat én is. Talán tudok olyat mondani, a mi senkit sem bánt, mindnyájunkat megvilágosít és meg is nyugtat.

Baj mindig volt e világon és lesz is, tehát van ma is. Van bajunk nekünk is, az evangéliom szerint reformált magyar keresztyéneknek. És ez a baj korántsem tegnapi keletű, ma csak tisztábban látjuk.

És mi ez a mi bajunk? „Az új hit” egyik apostola, Strausz megmondta régen: „a vallás nekünk már nem az, a mi atyáinknak volt.” Találóbban nem is

* Der alte und der neue Glaube. 11-te Aufl. 142. l.

lehetne kifejezni bajunkat: ez a mi bajunk, de egyszersmind az *egész mai emberiség betegsége*. Az új kor embere nem a vallásban keresi többé a maga legfőbb boldogságát. Ezért becstelen előtte a vallás. Ez az

nak lényt, kit szenvedélyei soha nem ragadnak el, ki csalódásoknak kitéve nincs, s mindig azt teszi, mit esze jónak lát, ki nem aggódik s nem remél, s emelt fővel néz a jövőnek elébe, megelégedve azzal, mit a természet ad, s panasz nélkül tűrve, mit a dolgok természetes következéséből magának megmagyarázhat, nem kívánva semmit másoktól, mint azt, hogy irányában igazságosak legyenek, s nem térve el attól, mit igazságosnak tart, még akkor sem, ha azt irányában mások nem teszik; vagy gondoljunk oly lényt, ki csak kielégített szenvedélyeiben, csak anyagi élvezetben találja teljes megelégedését, kit a múlt s jövő, a jelen örömeiben nem zavar, ki, ha bármely eszközök által jólétet szerezhetett magának, soha megalázva, soha nyugtalanak nem érzi magát, ki az élet küzdterén csak a zsákmányt és soha a babért nem keresi, ki se bánatot, se aggodalmat nem ismer, kinek az igazságról fogalma nincs, s ki abban, mit másoktól szenved, vagy másokon elkövet, csak egy egyenetlen harc szükséges következményeit látja, s értelemét sértve nem érzi: s ha ily dicső vagy alávaló lénynek találtuk az embert, akkor mondjuk, hogy vallásra nincs szüksége. Ugy de vallás Isten nélkül nincs.

(Vége köv.)

Gulyás Lajos
ev. ref. lelkész.

átalános divat, vagy hát a korszellem. Egy-egy félbolond kivételtől eltekintve. nem gyűlölik korunk gyermekei a vallást, csak közönyösek iránta, nem érzik semmi szükségét. A nép épen úgy nem, mint az előkelőbbek. Ha imádkoznak és templomba mennek, általában csak megszokásból és nem lelki szükségéből; ha vallási dolgokról beszélnek, csaknem mindenkinek megvan a maga saját külön dogmatikája. S a hol alapos vallásos meggyőződés nincs, ott nincs felekezeti öntudat és hűség sem s innét a nap mint nap hallható jámbor jelszó: vallás vallás, mindenik egy Istent tanít, tehát mindegy akármelyik.

Bizony, ilyen sivár, üres vallásos öntudat mellett csak a törvény tudta valahogyan összeparancsolni az egy és ugyanazon felekezet híveit. Mióta ilyen törvény nincs, szabad a vásár és benne az adás-vevés. Ha a vallás értéktelen valaki előtt, miért ne élhetne felekezetnélküliségben? És ha mindegy, akármelyik vallás, miért ne hagynók ott a magunk vallását azért a vallásért, a mely még földi haszonnal is kecsegtet.

Ma már ide sodrottak bennünket a legujabb viszonyok. S mert ma eddig lehetetlen és legalább ritkábban előfordult tényekkel állunk szemközt, szemünk kitágult s bajunkat tisztábban látjuk, mint valaha.

De ne időzzünk sokáig a baj megállapításánál és rajzolgatásánál, úgy is elég sok szó esett már erről. A betegség megvan, gondoskodjunk orvoslásáról.

Meg kell jegyeznem itt először azt, hogy ha, mint említém, betegségünk oka a vallás becsének nem ösmerése, akkor e betegségnek gyógyítása nem csupán ennek, vagy annak a felekezetnek kötelessége, hanem *kötelessége minden keresztyén felekezetnek kivétel nélkül*. Minden keresztyén felekezetnek. mert csak *ezekekről* szólhatok. Minden keresztyén felekezet arra vállalkozott, hogy az abszolút, a tökéletes vallást, a *keresztyént*, a maga újjászülő és boldogító hatalmában ébren tarja a maga hívei lelkében; ha e hivatásáról lemondott, lemondott a maga saját életéről is, létezésének többé nincs célja és nincs joga. Ezt kell megértetnünk legelsőben is róm. kath. testvéreinkkel. Meg kell értetnünk, hogy nem arról van ma szó, hogy egymást becsméljük, elgázoljuk, vagy épen összetörjük, hanem arról, hogy *megmentsük közös kincsünket, a keresztyén vallást, Isten országát*. Meg kell értetnünk, hogy e mentési munkára ő is nagyon rá van utalva, óh, hisz lehetetlen, hogy ne látna a saját híveinek megdöbbenő megízeltlenedését is, sem hév-, sem hidegségét. Meg kell értetnünk, hogy a mentés e szent munkáját minden egyház a *maga határai között* teljesítheti a leghivatásszerűbben és legsikeresebben. Meg kell értetnünk, hogy e szent munkában a felekezeteknek egymást nem zavarni, vagy épen gátolni, hanem igaz keresztyén testvéri szeretettel támogatni kell. Meg kell értetnünk, hogy a mely keresztyén felekezet épen ma a másik ellen támad, önmaga ellen emeli föl a saját jobbkeztét, mert azt üldözi, és azt kompromittálja a világ szemében, a mit pedig védeni akar s a mit védenie is kell, míg csak létezni kíván, — a keresztyén vallást. . . . És végre meg kell értetni róm. kath. testvéreinkkel még egyet! Azt, hogy mi nemcsak keresztyének, hanem *magyar* keresztyének is vagyunk. Közös Megváltónk, az Isten ama Fia nem tartotta magához méltatlannak, hogy *egyetlenegy nép, a saját népe* körében dolgozzék az Isten ama országáért, igaz tanítványainak kell lennünk e tekintetben is. Hát igaz magyar üldözheti-e a magyart épen a Krisztus zászlója alól a Krisztus zászlója alatt? Hát szabad-e igaz magyar

keresztyénnek más koronára tekintgetni, mint ama ket-tőre: az ezer éves magyar koronára és a kétezer éves töviskoronára? Pedig pedig, én jól hallom, mind a kettő ezt az egyet kiáltja mindönk fülebe: kulturharcra, vallásháborúra sokat szenvedt hazátoknak épen ma nincs szüksége! Én még mindig bizom, hogy a keresztyén vallásért és a magyar hazáért igazán buzgó róm. kath. testvérek mindez igazságok előtt meg fogják nyitni szíveket mindenhol és meg bírják nyitni az elfogult szívek ajtaját is, -- ha ma nem, holnap. A magyar s aztán az egész keresztyénségnek ez lesz a legszebb diadala a XX-dik században . . .

Térjünk át most már arra, hogy hát mi, evangéliom szerint reformált magyar keresztyének hogyan orvosolhatjuk ama közös és régi betegséget, a vallási közönyösséget a saját egyházunk körében? Az orvosság benne van nevünkben. *Evangéliom szerint reformáltak vagyunk*; arra kell törekednünk, hogy az evangéliom reformáljon, azaz szüljön újjá bennünket időről-időre. Az az állapot, a melyben most vagyunk, nem a mi hibánk: „a mi atyáink vétkeztek s mi bűneiket hordozzuk“ (Jer. sir. 5, 7.). Nem vád ez, hanem az igazság őszinte feltárása. Igen, azt kell mondanunk, hogy elődeink nem tettek meg minden tőlök telhető, hogy a rájuk bizott ifjabb nemzedék *lelkében* is evangéliom szerint reformált legyen és ne csak *nevében*. Ez az oka, hogy míg azok, kiket ma öregeinknek kell neveznünk, általában vallásosak, addig az utánok jövő nemzedékek, az ugynevezett meglett-korúak és ifjak, igen keveset törődnek a vallással. Dicséretes kivételek vannak mindenütt, de én a többségről szólok. Ezért üresebbek aztán a templomok itt Debrecenben is ma, mint a minők voltak értesülesem szerint p. o. a 60-as években és évekig. S kint az életben? Szinte megborzad s egyszersmind megundorodik az ember, a mint ez ifjabb nemzedék izetlez, sivár, sőt sokszor alacsony nyilatkozatait hallja a vallásról. És épen a legrosszabb időben nőtt fel egyházunk kerítése között ez a vallásában olyan gyöngye, csenevész emberöltő, akkor, mikor a vallástalan korszellem hullámcsapása hazánkba is eljutott; bizony mondom, nem nagy dicsősége, hogy meg bírta hódítani. És mert ez így van úgy a nép, mint a felsőbb rendűek világában, okát a vallásos nevelés hiányos voltában kell keresnünk. A családi nevelés titkairól, természetesen, nem szólhatok, de igen, az iskolai nevelésről. Fájdalom, csak a legeslegújabb időben kezűjük megérteni, hogy a vallást nem elég tanítani, hanem a *vallásban nevelni kell*. Mit csinált ezelőtt az *elemi* iskola? Szajkó módra bevágatta még a vallást is. S a középiskola? Jobb róla nem is beszélni. Nem én vagyok az egyedüli, a ki bevallja, hogy a theologiai akadémia adott vissza bennünket a vallásnak. S a kiket vissza nem adhatott, mert nem a theologiai pályára mentek? . . .

Ennyit a múlttól! Ennyit is csak azért, hogy még tisztábban lássuk orvosi teendőnket.

Akarunk meggyógyulni betegségünkben? Vissza kell h vnnunk a vallást szívünkbe, hogy *legyen az nekünk is az, a mi atyáinknak volt*, a kik még meg tudták mérni és át tudták érezni az élő hitű zsoltáros e nyilatkozatának boldogító mélységét és edességét: „az én szívemnek kösziklaja és az én örökségem Te vagy, óh Isten, mindörökké“. *Reformálnunk kell magunkat lélekben az evangéliom szerint ismét*. Ha itt a vallás iránt olyan közönyös meglett-korúakra gondolok, önkint eszembe jutnak a próféta rettenetes szavai (És. 6, 9. 10.); de én nem esem kétségbe még

ő felőlök sem. Nem szoktam dicsekedni, de tapasztalásból mondhatom, hogy *örökre nagy hatalom az az „Isten országa“*. Mődját kell ejtenünk, hogy elhívjuk a közönyösöket a templomba, óh, nem egygyel történt már, hogy midőn megértette az „Isten országát“ s annak megnemesítő és boldogító áldásait és megértette, hogy ez országból nézve minden ugynevezett *dogma* milyen természetes és milyen érthető és a mi legfőbb, milyen *ellenállhatlanul meggyőző és elkötelező*, olyan rab-jává lett a Krisztusnak, hogy ő *maga* sem hitte volna soha. S aztán legyen gondunk *kiválóan* gyermekeink és ifjaink — *ez új nemzedék* — vallásos nevelésére. Sok volna az, a mit e tekintetben el kellene mondanom. Csak töredékes leszek most. *Két fő törekvésünknek kell lenni. Először: be kell vinnünk vallásunkat minden olyan tanintézetbe, a melyben ref. ifjaink tanulnak*. Mikor debreceni főiskolánk egykori tudós büszkeségét, Török József dr.-t temettem, elmondtam, hogy gondoskodnunk kellene, hogy még orvos-növendékeink is hallgassanak vallásos előadásokat, tehát általában az egyetemeken tanuló ifjaink is. Nemcsak egyházunk irányában lennének más érzellemmel, hanem magasb szempontból fognák fel hivatásukat is, mint némelyek közülök ma Nem hideg mesteremberek lennének, hanem meleg szívű, igazi orvosok, nemesek minden tekintetben, kik nem hullát, hanem egy-egy szenvedő szegény *testvért* látnak ott a beteg ágyon. Kérkedni soha nem szeretett debreceni egyházközségünkről csupán megsugom, hogy még a *felsőbb gazdasági tanintézetben* is tartott vallásos előadásokat és pedig nem kisebb ember, mint az előadásairól művész-hírben méltán álló *Balogh Ferenc* által. Felekezeti jogakadémiáinkon pedig — a hol még nem volna — kötelezővé kell tennünk némely theologiai tárgyak hallgatását; a hol pedig már e tekintetben intézkedés történt, ott szaporítani kell e kötelezően hallgató tárgyakat. S épen e gondolat vezet át *második fő törekvésünkre: szaporítanunk kell a vallás heti óraszámát elemi, közép és tanítóképző iskoláinkban egyaránt*. Nem csak az egyház, de még a haza sem veheti hasznát az olyan gyermeknek, a ki sokat tud ugyan, de hit és erkölcs nélkül való. Ezekből kerülnek ki a legujabb kor csodái, kentaurjai, az intelligens gazemberek. Már ott : z elemi iskolában odáig kell jutnunk, hogy egész lelkében érezze a gyermek a maga vallásának megnemesítő és boldogító hatalmát s hogy meg legyen győződve affelől, hogy vallása olyan kiacs, a mit mással semmivel sem lehet pótolni és végre, hogy számot tudjon magának adni arról is, hogy ő miért épen református és miért nem valamely más felekezet tagja. S aztán össze kell kötnünk az iskolát a templommal korán: vasárnaponkint legalább el kell vinnünk elemi iskolásainkat az Ur házába, hadd ösmerjék fel annak becsét s hadd értsék meg idejében, hogy az iskola után az lesz az ő magasb vallásos iskolájok, melyet saját lelki érdekekben szorgalmasan kell látogatniok. Itt tűnik ki, hogy mennyire bölcssek voltak azok az eleink, a kik ragaszkodtak a felekezeti iskolához s hogy mennyire meg kell becsülnünk nekünk is legalább a felekezeti tanítóképzőket. Egyházam egyik nagy erőforrásának nevezem őket s a jobb kezünk feledkeznek el rólunk, ha mi valaha ő rólok!

Középkolai vallásos nevelésünket pedig *teljesen* reformálni kell és pedig sürgősen. Legelső köteleességünk volna, természetesen, középkolai *tanárképzőnk* felállítás. Hiszszük, hogy nem sokára eljövendő leszen. Am addig is tennünk kell valamit. A VIII-dik osztályban, a melyből ifjaink szakpályára mennek, *okvetlenül*

a református hittant (dogmatika) kell tanítanunk, hogy *érettséget* tett gyermekeink *érett, öntudatos meggyőződéssel* lépjenek ki az életbe vallásuk és egyházuk felől is. Csak így támogathatja majd a papságot egy erőteljes, félrevezethetlen világi tábor. Gondoskodnunk kell erre nézve jó tankönyvről mihamarább, a leendő gimnáziumi vallástanárokat pedig rá kell szorítanunk a teológiai magántanárság megszerzésére. Ma még elgondolni sem tudjuk, hogy mennyi áldása lesz e reformnak; még szegény teológiai irodalmunk is újabb hivatott munkásokat kapna s teol. tanári tanszékeink is igazán kész emberekkel lennének betölthetők megüresedés esetén. Nagy gondot kell fordítanunk középiskoláinkban továbbá az *egyházi énekek komoly tanítására*, hiszen ezek a szép, erőteljes ősi énekek valósággal bevarázsolják a vallást az ifjú szívekbe s aztán korán megkedveltetik velök isteniszteletünket, a melyben a világi elem különben is épen ez énekek útján vesz tényleges részt. Végül még egyet! Főgymnáziumainkban a héber nyelvet ugyan még nem tanítjuk, de tanítjuk a görögöt. Fel kell használnunk e nyelvet is református ifjaink vallásos nevelésére. A vallás-órákon nevezetesen az eredeti görög nyelven kell velök olvastatnunk p. o. az evangéliomokat és a római levelet. Az a benyomás, a mit rájok az eredetiben olvasott szentírás gyakorol, biztosan tudom, sohasem fog elmosódni. Hiszen minden münél az eredeti szöveg inspirál a legjobban, mondhatnám, *igazán!*

Azt említenem sem kell, hogy úgy tanítóink, mint tanáraink és lelkészeink megfelelő ellátását minden időben szívünkön kell hordoznunk. Ez ránk nézve épen ma a „lenni vagy nem lenni“ kérdésévé vált. Csak teol. akadémiáinkat nézzük meg! Az is nagy baj, hogy hittanhallgatóink quantitative megfogytak, de a végzetes baj az, hogy *qualitative* fogyatkoztak meg. Gyöngye kormányosok kezén hová jut a hajó? . . .

S hogy mindez teljesüljön, fogjunk a dologhoz. Ne csak beszéljünk és írjunk, hanem cselekedjünk. Kiki a maga körében tegye meg a magáét. Gondoljunk a néppel is: ne csak mindig kérjünk tőle, hanem adjunk is neki. Segítsük elő anyagi boldogulását is. Hisz a református magyar, ez az „istenadta nép“ — századok hirdetik — sohasem volt szűkmarkú vallása és iskolái szent oltára körül, ma sem lenne, ha más irányban el nem volna terhelve. Ma már nem a „zsengéjét“ (II. Móz. 23, 19.) viheti amaz oltárra, hanem csak a maga számára összeszedett „maradék“ felét (Ján. 6, 12.).

Ismétlem: fel a munkára! És ismétlem: kiki a maga körében s itt aztán teljes erővel „mindent a szent ügyért“. Egyházi Lapjainknak p. o. azt ajánlanám, hogy kivétel nélkül minden számban közöljenek legalább egy, tudományos alapokra épített s épen ezért prot. meggyőződést keltő és erősbbítő értekezést. Minden áron meg kell vennünk az alkalmatosságot, mert ezek a napok többé nem gonoszok. Soha kedvezőbb szelek nem lengedeztek a keresztyén vallás vitorláinak körül, mint hazánkban épen legújabbban. Maga e század legvége, — jaj, hogy csak a legvége! — belátta, hogy népünk sorsát ilyen bizonytalanságban hagyni tovább nem szabad. Maga az idő megborzadt, megundorodott a vallástalanságtól és napról-napra rémesebb tünetnyeitől. A képviselő házban beszédek hangzanak el (p. o. 1900. febr. 24.) és pedig korántsem papok ajkáról, melyek egyenesen *követelik* az intézkedést arra nézve, hogy a nép „erkölcsös és jellemes“ legyen; a Lapok kezdik a vallást és erkölcsöt többre becsülni, mint ennek előtte; erőteljes hang morajlik szerte a szin-

házak trágárságai ellen; a társadalomban mindenféle megmozdult az emberszeretet szivdobogása. — mindez a keresztyén vallásnak egy-egy rég elvetett magva. Az idők e drága jeleit meg kell értenünk és fel kell használnunk. Szegény volna s pedig soha le nem mosható, ha a magyar keresztyén egyházak épen ezen; az ő *közös szent ügyökre* annyira áldásosaknak ígérkező napokban indítanának egymás ellen ég és föld által egyaránt elátkozott harcot.

Én úgy érzem, hogy az új század közeledésére új tavasz szellője suhog. A szántás és vetés ideje elérkezett. Szántunk és vessünk tehát lárma nélkül és igaz buzgóságban és a mi fő, — *igazi keresztyén testvéri szeretetben*.

Keresztyén felekezetek! A világ ismét szomjazza az Isten országának tiszta, „örök életre forró“ vizét: mi csak nem fogjuk előtte felzavarni s ekképen vele megüttlátni? . . .

Dicsőfi József.

Az egyházközségi választásokról.

(Vége.)

13. A választás, hol csak egy-két presbyterre történik, felkiáltással is eszközölhető; ha azonban a választók szavazást kívánnak, minden esetben csak titkos szavazást rendelhet el az elnök és pedig külön az egyházközség által választatni szokott főgondnok vagy gondnokra, külön a presbyperekre és képviselőkre. Az eredmény viszonylagos többséggel döntetik el.

Ahol főgondnok vagy egyházgondnok s presbyperek és képviselők választatnak, ott a kitzűött időben és helyen, a választás, illetve a szavazatok beszédésével és összeszámolásával megbízott küldöttség megalakulván, a választók közül, esetleg a pártokra való tekintettel, bizalmi férfiakat választat a megjelentek által, kik a szavazatszedést ellenőrzik s egyszersmind a személyazonosság iránt is nyilatkoznak.

14. A választással, illetve szavazat szedésével megbízott elnök, a szavazást megkezdetvén, jegyzőkönyvbe vezeteti a szavazó nevét s a szavazatcédulát arra kijelölt ládába gyűjti vagy összefűzve csomagolja. A szavazatlevélnek, a szavazás alkalmával, bármily jegyzékkel vagy jellel ellátása tilos. Előrenyomatott szavazatlevél csak egy színű, fehér papíron fogadható el; külszínnel pártállás jelölése tilos.

15. A szavazás megkezdetvén, megszakítás nélkül folytatandó. Ha a folytonosság megszakad s a választók csak gyéren jelennek meg, a vezető elnök zárórát tűz ki. A záróra egy teljes óránál kevesebb nem lehet, melynek elteltével a szavazás bezáratik s az azon túl jelentkezők szavazásra már nem bocsáthatók. E záróra azonban, ha a szavazók nagy tömege a déli órákban eltávozott, azon jó hiszemben, hogy a szavazás délután is folytatódik, az ebéd idejére ki nem tűzhető.

A presbyterium t hát csak a választás egyik napját jelöli meg. Zárórát nem ő tűz ki, hanem a vezetéssel megbízott elnök, ki a választás vezetéseért, a rend fentartásért, a szavazó helyiségben — a bejelentés könnyen hozzáférhetőségéért felelős.

16. Miután a választói jog, csak személyesen gyakorolható, szavazatjegy csak közvetlenül a választó kezéből vehető át; így a szavazatleveleknek kézről-kézre átnyújtása, s az elnökhöz juttatása szabálytalanságot képez. Hogy ez ne történhessék, a szavazatukat beadott egyháztagok vagy távozni, vagy az elnökség asztalától félre állani tartoznak.

17. A szavazás bezárása után, a kiküldött bizottság, a bizalmi férfakkal az eredményt összeállítja; jegyzőkönyvet vesz fel, melyet az elnök, jegyző s a bizalmi férfiak aláírják s beterjesztik a szavazó lapokkal együtt, a presbyterium lelkész elnökéhez.

18. Egyenlő szavazatot nyert egyének között sors-huzás dönt, a melyet azonban nem a bizottság, hanem a presbyterium eszközöl.

19. Szabályellenes választásoknál felebbezésnek van helye, melyben a közigazgatási bíróság dönt. 300. §. 1.

20. Szabályellenes a választás, és hivatalból megsemmisítendő:

a) ha a szavazók névsora, idejében s az E. T. 195—197. §-ainak mellőzésével, vagy épen nem állítottatott össze,

b) ha a választásra kitűzött nap szabályosan ki nem hirdettetett,

c) ha szavazás kéretvén, azt az elnök el nem rendeli,

d) ha az elnök, anélkül, hogy a választóknak előre jelezte volna, ebéd ideje alatt zárórát tűz.

21. A választás ellen csak választó egyháztag felebbezhet, a felebbezésre meghatározott 14 napon belül, miről az esperes, a presbyterium elnökségét értesítvén, az, az alakulást és eskütételt felfüggeszti, az esperes pedig az E. T. 321. s következő §-ai szerint, a 399. §. alkalmazásával, legfeljebb 30 nap alatt összehívandó bíróság (időszaki tanács) útján intézkedik.

II. Közvetett választások.

22. Az E. T. 27. §. 10. 13. pontja értelmében, az egyházközség presbyteriuma választja az egyház közigazgatási tisztviselőit a tanítókat az énekvezéreket s az egyh. község egyéb hivatalnokait és a szolgálókat is.*

23. Számadó, építető gondnokká választható presbyter is, kinek a presbyteriumban, számadást nem érintő esetekben szavazata is van; de választható az egyháznak értelmes, feddhetlen erkölcsű, vallásosan buzgó s vagyoni biztosítékkal bíró bármely tagja. (E szabály 6-ik pontja)

24. A választás történhetik felhívás vagy pályázat útján; közfelkiáltással. De ha a presbyterium 4 tagja szavazást kíván, a titkos szavazás elrendelendő.

* Felfogásom szerint, a 27. §. 5., 14. pontja, a presbyteriumot teszi az egyház vagyoni ügyeinek örvé, a felelősséget is megállapítván a netaláni károsodásért. Ebből folyólag visszásnak látszik, hogy a 18. §. a gondnokok választását, akinek felelősége a 181. és 97. §-ban meg van ugyan szintén állapítva, — a presbyterium kezéből kiveszi. Tény pedig, hogy a gondnok eljárásától, ügybuzgóságától függ az egyház vagyonának hűséges, pontos kezelése, és épen ezért, ott, hol főgondnok külön nem választatik, én minden, vagyonkezeléssel megbízott egyént, a presbyterium választása alá bocsátának. Ez a felelős, feleljen magáért az emberért is, kit maga mellé választ. Azon nagy egyházakban, hol a kettős elnökség fennállott s főgondnokot is rendszerint választottak és választanak, megnyugtató megoldást nyert ez, a 27. §. 13. pontja alapján, mert a közvetlen választás alá (18. §. 6.) csak a főgondnoki állás bocsátatott. Nem így azon helyeken, hol főgondnok nincs, hol tehát a nép választja azon gondnokot, ki az egyház vagyonát kezeli s hol bizony sokszor, oly egyén kerül a presbyterium hatáskörébe, kivel nem bír, ki sokszor mint a nép választottja, ellene is szegül a presbyterium rendelkezéseinek s esetleg népszerűség-hajhászatból, oly engedményeket tesz, melyek az egyháznak nemcsak pillanatnyi, hanem évekre kiterjedő kárt okoznak.

Sok „bíróság“-ra vagy más állásra aspiráló gondnok tett már így kárt, idézett fel éveken át tartó zavart, egyes egyházakban s tudok esetet, hogy a fizetni akaró egyháztagot is elűtasította azzal, beh sok pénze van kendnek, hogy még akkor is hozza, mikor nem kéri stb.

Épen ezért, vagyonkezeléssel megbízott egyént, azon testület által választatnék, mely első sorban felelős mindenért.

Zs. S.

25. A választás évről-évre megújítatik. A szolgálati idő megállapítása a presbyteriumok belkörü határozatára tartozik, de 3 évnél tovább, semmi körülmények közt nem terjedhet, mikor a választás ismétlődő.

26. Az egyház egyéb alkalmazottjai ugyanezen szempontok szerint s e szabályzat alapján választatnak, a vagyon kezeléssel megbízottakért az egyházi törvény 27. §. 14. pontja értelmében a presbyterium is egyetemlegesen felelős.

27. A tanítói és tanári állás üresedésbe jön halálozás, nyugdíjazás, önkéntes és végleges lemondás vagy más állomásra történt meghívás folytán. Ez minden esetben bejelentetik az esperesnek, ki a jelentés alapján megadja az állomás betöltésére a kellő útastást.

28. Rendszeresített régi vagy újonnan szervezett állomás az E. T. 422., 423., 466. §-ában megállapított kellekekkel bíró egyénekkal úgy töltendő be, hogy a megválasztott, állomását mindig az iskolai év kezdetén foglalhassa el. Évközben tehát csak halálozás, nyugdíjazás, vagy a hivataltól törvényes ítélet által megfosztás folytán állhat be üresedés, mely esetekben ideiglenesen gondoskodik az egyház a tanítás vezetéséről s intézkedik, hogy a rendes tanerő oly időben választassék meg, hogy a megválasztottnak ideje legyen állásáról lemondani s az elhagyott egyháznak, az üresedésbe jövő állomás betöltéséről gondoskodni.

29. Évközben beállott üresedés esetében (ott, hol több tanító működik, az I-ső félév folyamán a növendékek megosztása, vagy kíségetés útján gondoskodik az egyház a tanítás vezetéséről, a II-ik félévben azonban ideiglenesen alkalmazott) III-ad és IV-ed éves képezdei növendék bocsátható ki. Ez ideiglenesség csak azon évre erjed. A kibocsátott képezdei növendék az iskola kötelékében marad s vizsgáit, a kitűzött időben, a többi osztálytársaival teszi le.

30. A választás a presbyterium vagy arra szerződésileg felhatalmazott testület által, az iskolaszék, vagy igazgató tanács javaslatai alapján, eszközöltetik. A szabad választás azonban nincs a jelöléshez vagy annak sorrendjéhez kötve.

31. A választásról jegyzőkönyv vétetik fel, melynek tartalmaznia kell, ha pályázat hirdettetett: a pályázat szövegét, a megválasztott végzett tanulmányait (oklevél) feltüntető okmány minőségét, keltét, a választás lefolyását, az állás elfoglalásának feltételeit s a teljes fizetést, hivatkozással azon egyházmegyei és kerületi végzés számaira, melyben a fizetés pontozatai megerősítettek. (Nem szükséges tehát külön fizetés levelet állítani ki. Elég annak pontjait a választási jegyzőkönyvbe venni fel). E jegyzőkönyv két példányban az espereshez terjesztetvén, az az egyiket aláírásával hitelesíti s a választási jegyzőkönyv, valamint a 431. §. értelmében beterjesztett okmányok alapján, a beleegyezvényt, ugyanazon jegyzőkönyvön is, kiadja.*

32. Tanító, énekvezér addig, mig az esperes, a tanár addig, mig a püspök a meghívásra az engedélyt

* Több eset merült fel, hogy a tanító elbocsátványa okmányaihoz nem csatoltatott. A legrendesebb választás esetében sem erősíthető meg e nélkül senki, mert nem tudható, vajjon az illető nem állott-e fegyelmi kereset alatt. De ha így nem volna is, én a választásba nem engedném belemenni az egyházat, ha a pályázó szolgálati bizonyítványa esperesileg megerősítve nincs. Például lelkész nem is jelölhető e nélkül (207. §. 2-dik bekezdés), nem volna tehát a tanító sem jelölhető. Igaz, hogy a 206. §. s a 207. §. első pontja csak a minősítvényt kívánja, hogy a lelkész kérvényéhez csatolja. De szolgálati bizonyítvány nélkül a minősítvény = 0, mert e nélkül nem lehet megállapítani, ha vajjon a 207. §. második és harmadik bekezdésében megjelölt eset nem forog-e fenn.

Zs. S.

ki nem adja, meg nem hívható s így állását el nem foglalhatja (223., 431., 467. §.). A választás minden esetben az egyházmegye s egyházkerület által erősítettik meg véglegesen (431., 467. §.).

33. Ugy a pályázóra, mint a választó testületre, az E. T. 233. §-ának minden pontja kötelező. (Az f. pontban a választó gyűlésre meghívó pótolja a szavazók névsorát s ha minden választásra jogosított presbyter vagy testületi tag meg nem hivatott a gyűlésre s ez beigazoltatik, ép úgy meg kell, hogy semmisítse a választást, mintha a lelkész-választók névsorából jogosult választó hagyatott ki, vagy jogosulatlan vétetett fel). Ellenkező esetben a választás ellen pana znak van helye, mely az E. T. 235. és 321. §-ainak értelmében nemcsak a választó presbyter, vagy választó testület tagjai által, hanem az egyházközség bármely választásra jogosult tagja által emelhető. Panaszolt választási ügyben a közigazgatási bíróság (284., 289.) dönt (a 300. §. 1. p.).

34. Az E. T. 27. §. 11. pontja szerint eszköz- lendő választások az Egyházkerület 1898. évi 281. sz. végzésével szabályozva vannak.

Ismételten kérem az érdeklődőket, hogy figyelmüket fordítsák e tárgyra s legyünk rajta, hogy a szabályzat, ügyvitelünk megkönnyítése érdekében megszülessen.

Zsigmond Sándor.

TANÜGY.

Az igazgatói utasítás.

A mezőtúri ev. ref. főgymnasium tanári karának felkérésére alább egész terjedelmében közöljük a nevezett főgymnasium tanári karának véleményét az igazgatói utasítás tárgyában. A tanári kar szintén szükségét látja ily utasításnak, de a tervezett utasítás részletessége és merevsége által veszélyeztetve látja gymnasiumaink hagyományos szellemét, a tanár egyéniségének és paedagogiai belátásának szabad érvenyesülését s attól fél, hogy az utasítás hatalommá teszi az igazgatót a tanári kar felett és megrontja a tanároknak az iskola ügyei iránt való érdeklődését.

Mi ezekben az aggodalmakban nem osztozunk s most is abban a véleményben vagyunk, a melyet lapunk f. é. 6. számában kifejtettünk, hogy az utasítás, ha életbe fog lépni, nem lesz egyéb, mint a konventi rendtartás végrehajtása. A tanári kar előterjesztésében foglalt módosítások közt vannak olyanok, a melyeknek az utasításokba való beillesztése véleményünk szerint is célszerű lesz, de e módosításokban nem látjuk kifejezve a maga teljességében a tanári kar elvi álláspontját.

A előterjesztés teljes szövegében a következőleg szól:

Méltóságos s Főtiszteletű Egyházkerületi
Tanügyi Bizottság!

A tiszántúli ev. ref. egyházkerületben lévő felekezeti gymnasiumaink igazgatói számára az egyházkerületi felügyelő úr által készített utasítás szövegét, mely tanárkarunkhoz javaslattétel végett leküldetett, intézeteink érdekében komoly figyelem és tanulmány tárgyává téve, arra vonatkozólag a következő észrevételeinket és javaslatainkat terjesztjük mély tisztelettel a Méltóságos és Főtiszteletű Tanügyi Bizottság elé:

Mindenek előtt elismerjük és hangsúlyozzuk annak szükségességét, hogy azon fontos hatáskör, mely gymnasiumaink igazgatóinak az egyes gymnasiumok igazgatásában, a tanmenet és tanári működés ellenőrzésében, végre az ügykezelésben osztályrészül jut, valahára — ha utasítás alakjában is — szabályoztassék és szoros körülfirassék. De be kell látnunk azt is, hogy az ilyenmü utasítás, míg egyrésztől nem mellőzheti a részleteket, addig másrésztől a részletek aprólékossága által épen azon célt téveszti el, melyet el akar érni, hogy t. i. intézeteinkben mindenek szép rendben és ékesen legyenek. Egyes ügybuzgó gyülekezeteink által fentartott gymnasiumaink igazgatói számára készitendő utasítás az állami gymnasiumi igazgatók részére kiadott ministeri utasítás pontozatait, a melyek alapján és szoros szem előtt tartásával készült az általunk tárgyalandó utasítás is, mereven nem követheti, mert hiszen a mi intézeteink helyzete, összes múltja s tradíciója egészen más, mint az állami gymnasiumoké.

Az állami gymnasiumok vezetése és igazgatása megbízható egyetlen embernek, az igazgatónak teljes felelősségére s annak teljes felelőssége érdekében adható olyan hatáskör, mely mellett az ugyanazon intézetben működő tanárok egyéniségének s paedagogiai belátásának szabad nyilvánulása csaknem egészen eltörlődik, sőt az egész tanári testület hatása is szinte kérdéssé válik, mert hiszen az állami intézetet fentartó testület, az állam s annak ellenőrző közegei az intézet helyétől távol élnek s nincsenek úgyszólván naponként szoros és közvetlen érintkezésben az intézettel; ellenben a mi felekezeti gymnasiumunkban, hol egy ily teljes felelősséggel szervezendő igazgatóság létesítése egyházközmányunk alapelveivel volna ellentétben, hol az igazgató a dolog természete szerint a maga fontos hatáskörében is csak primus inter pares lehet, kinek összes igazgatói működése a tanári testület tagjainak bizodalmán alapszik, hol az intézet tanárai több érdekszálal, tehát szorosabban vannak az intézethez fűzve, mert hiszen ők nemcsak tanárai azon intézetnek, hanem az azon intézetet fentartó gyülekezetnek is alkotó tagjai, hol a fentartó testület és annak ellenőrzésre, intézkedésre hivatott szervei naponként folytonos és közvetlen érintkezésben vannak az intézettel s az iskola élet minden nyilvánulásában részint intézkedők, részint szem- és fültanúk gyanánt szerepelnek, hol tehát nem a tanári testület és fentartó egyház által addig élvezett és gyakorolt jogoknak kevesbítése, mint inkább azok alkotó tevékenységének fokozása és az intézethez való szorosabb fűzése volna kívánatos, mondjuk: a mi felekezeti gymnasiumunkban, hol a tanári testület a vezetés és igazgatás tekintetében való felelősség alól nemcsak fel nem menthető, hanem abból részt is kívánhat, sőt kell is kívánnia, egy ily merev igazgatói utasítás sok bajnak kútforrásává lehetne.

A tárgyalásunk alatt levő utasítás is a hasonnemü ministeri utasítás fonálát szorosán követve, a tulságos részletezés által temérdek alkalmat ad még a lehetőleg tapintatos igazgatónak is, annál inkább az utasítás betűihez ragaszkodni szerető igazgatónak — pedig ha az utasítás írva van, az igazgatónak ahoz ragaszkodnia kell s e ragaszkodást tőle a felettes ellenőrzés és felügyelet meg is kívánhatja, sőt meg is kívánja: mondjuk temérdek alkalmat ad az igazgatónak arra, hogy a tanár egyéniségének és paedagogiai belátásának szabad nyilvánulását, a mit pedig úgy az állami mint az itt tárgyalt utasítás oly szépen hangsúlyoz, hatalmi szóval, saját fölényének latba ve-

tésével megakadályozhassa, holott épen a tanár egyéniségének és paedagógiai belátásának kellő mértékben való nyilvánulása az egyedüli kulcsa a tanítás sikerének, mert tanítása sikeréért első sorban maga a tanár felelős, s e felelőséget csak úgy viselheti, ha tanítói tisztében az ő egyénisége és paedagógiai belátása szabadon nyilvánul, szóval: ha saját esze és meggyőződése szerint tanít; temérdek alkalmat szolgáltat továbbá arra, hogy az igazgató, — ha épen akarja — magához ragadja az iskola sokféle ügyeivel való foglalkozás kizárólagos jogát s elvegye kedvét tanártársainak attól, hogy az iskolának nemcsak tanügyi hanem helyi kérdéseivel is behatóan és buzgón foglalkozzanak, ő levén az útasítás értelmében azon hatóság, a kinek nemcsak joga, hanem kötelessége is a tanári testület előtt tárgyalandó ügyekben a vélemény-nyilvánítás s a ki véleményét a tanári testület véleménye ellenére is keresztül viheti, holott nemcsak meg kell adni a tanári testületnek azon jogot, melyet eddig is gyakoroltak, hanem meg is kell tőlök követelni, hogy az iskolát illető minden fontos kérdésben nyilatkozzanak, nemcsak a tanügyi, hanem a szorosabban vett helyi kérdések iránt is érdeklődjenek, fel sem lehetvén tenni, hogy egy tanári testület, mely az intézetet fentartó testületnek tagja is, annyira tévedhetne felfogásában, hogy az iskola érdekével ellentétes véleményt nyilvánítson, vagy ha ilyet nyilvánítana is, mindig kéznél van maga a fentartótestület, illetve annak kormányzó szervei, melynek — mivel minden ilyen tanárkari vélemény elébe terjesztetik — módjában áll az esetleges téves felfogást megjavítani.

Ezen általános elvi jelentőségű előterjesztés után csak olyan módosításokat ajánlunk a tervezett útasítás szövegén, melyek az általunk hangsúlyozott elveket a gyakorlatban többé-kevésbé kifejezésre juttatnák, maradván még sok olyan pont a szövegben, melyek egy ily természetű útasításban feltétlenül szükségesek ugyan, de az igazgató részéről a kellő tapintatot, önbírálatot a mérsékletet iskoláink, felekezetünk e közkincesi érdekében felettebb kívánatosá teszik.

Ily módosításként javasoljuk:

A 3. §. b) pontjában ezen szavak helyett: „*kötelessége teljesítését minden tanártól szigorúan meg kell követelnie*“, ezen szavak volnának teendők: „*oda kell hatnia, hogy kötelességét minden tanár pontosan teljesítse*“, mely szavak szelidebben fejezik ugyan ki a tartalmat, de azért fentebbiekkel egy jelentőségűek.

Ugyancsak 3. §. e) pontjába ezek szavak után: „Ápolnia kell a tanári testületben“, toldassék be ez: „*a maga részéről is*“. (t. i. a prot. szellemet stb), hogy ez ne csak az igazgatónak, hanem a tanárkar minden egyes tagjának is kötelessége legyen s ezen kötelesség az igazgatói útasításban is kifejezésre jusson.

Ugyanezen 3. §. f) pontjának eleje ily betoldással volna helyesebben szövegezendő: „A tanárok jogos s a tanári testület által támogatott érdekeinek stb. védője; c) pont végén pedig az *igyekezzék* szó helyett a: „*tartozik*“ szót javasoljuk.

Ez aláhuzott szavak betoldását javasolnunk kell azért, mert a tanári testület mindig helyesebben megtudja ítélni, mint egy ember azt, hogy egyik-másik tagjának jogos érdeke mit kíván s egy testület hathatósabban is tudja azon jogos érdeket támogatni. E jogot tanárkaraink eddig is gyakorolták s e jogtól való megfosztatásuk valóban indokolatlan volna.

A 4. §. b) pontjának első mondata így szövegeztessék: „*Igazgatói jogköréből folyó intézkedéseinek végrehajtását a tanári testület minden tagjától megkövetelheti*“. Annál fogva abból ezen szavak: „és minden tanár köteles meghagyásait teljesíteni“, elhagyandók, mert ha az illető tanár ezen igazgatói intézkedést magára nézve sérelmesnek tartaná, ezen b) pont többi részében úgy is meg van szabva az orvoslás módja, ha pedig a meghagyást teljesíteni köteles, akkor a teljesítés előtt jogorvoslásnak módja sem lehet.

Az 5. §. a) pontjában a tanári gyűlésekre meghívandó tanárok közül a *mellék* tanárok kihagyandók, tehát ezen pontban a „*mellék*“ szó törlendő, mert felekezeti intézeteinknél ily mellék tanárok alatt csak is intézeteinkhez szorosan nem tartozó s rendesen más testületeknél elfoglalt bejáró óraadók pl. torna és zene tanítók és felekezetünkhöz nem tartozó növendékeink vallásoktatói érthetők, kiktől ezen útasítás értelmében is az évharmadok végén az osztályzatok bekérendők s kiknek minden tanári gyűlésre való meghívása és jelenlétele szükségtelen.

Ugyancsak az 5. §. e) pontjában a tanárkari jegyzőkönyveknek év végén az igazgató-tanács elnökségéhez való felterjesztését feleslegesnek tartjuk, annál fogva ezen pontból ezen szavak: „*ugy az igazgató-tanács elnökségéhez, mint*“ kihagyandók, mert az igazgató-tanács és fentartó testület hozzájárulását, illetve intézkedését igénylő tanárkari javaslatok, valamint a tudomásul szolgáló fontosabb tanárkari határozatok is az illető testületekhez évközben idejében felterjesztetnek; különben is oly szoros érülködésben vannak intézeteink a fentartó testülettel és igazgató-tanáccsal, hogy az iskolai élet minden nyilvánulása, úgy szólván, szemek előtt történik, sőt a fontosabb tanárkari intézkedések csak nyernek az által, ha azok idejében hozatnak az illető testületeknek tudomására. Így tehát a jegyzőkönyveknek év végén, némely határozatokra nézve idő múltán, az igazgató-tanácsához való felterjesztése célszerűtlen is.

Ugyancsak az 5. §. d) pontjában ezen mondat után: „E célból . . . terjeszti a tanári kar elé“ betoldandó ezen mondat: „*szükséges azonban, hogy a tárgyalás alá kerülendő fontosabb ügyek előzetes tanulmányozására napokkal előbb alkalmat és módot adjon a tanári kar egyes tagjainak, hogy rólok azok is véleményt alkothassanak*“. Ezen pontnak betoldását szükségesnek látjuk nemcsak azért, mert az intézet tanárainak az intézet ügyei iránt való érdeklődés joga is, kötelessége is s el is várható tőlök, hogy azokkal buzgón foglalkozzanak, hanem azért is, mert ha ily kérdések előzetes tanulmányozására nekik alkalom nem adatik, egy részről közönyösekké válhatnak az iskola ügyei iránt, ott levén az igazgató, a kinek kizárólagos joga az ügyekkel való törődés, mely közönyösség csak az intézetre lenne káros hatással, másrésztől nem lehetnének a szó szoros értelmében részesei, alkotói a tanárkari határozatnak, holott az általunk javasolt betoldás míg ezen érdeklődést mindig felvonva tartja, addig a határozatnak helyesebben és gyorsabban való meghozatalára ad önkényt kínáló alkalmat.

Ugyancsak az 5. §. f) pontjának utolsó sorában e szavak helyett: „igazgató-tanács elnökségéhez“ ezen szó teendő: „*igazgató-tanács*hoz“, azért, hogy már a szövegben jeleztessék az, hogy ne az elnök, hanem az igazgató-tanács intézkedjék.

(Vége köv.)

KÖZÉLETÜNK.

Végszó költségvetésünk ügyében.*

Tiszteletes Vas Mihály úr, a gégenyi egyház lelkipásztora, a felsőszabolcsi egyházmegye pénztárosa, s ha jól értesülök, a dombrádi takarékpénztár tisztviselője, szüknek találta magának Macedóniát, és miután már előbb kémszempléket tartott s a megtámadandó teritorium térképét (költségvetés) is beszerezte: e becses lap egyik számának síkján megindította ha nem is az első pun, de költségvetési hadjáratot. Azonban a hozzákészülés nem menthette meg attól, hogy ezúttal több rendbeli vereséget ne szenvedjen, a mikor is a Pázmán lovag kázusának némely jelenetei találtak megismétlődni. Nem lévén meglegedve az első eredménnyel, s talán egy kis európai intervencióra is számítván: újabb hadjáraton járatta elméjét. Előrelátó hadviselő fél módjára újabb kémszemplére indul, s pénztárunk egyik tisztviselőjéhez intézett tudakozásában egyebek közt így ír: „hivatkozom közvetlen tapasztalataimra, hiszen már kétszer is megfordultam a pénztárban, s közvetlenül is bő tapasztalatot szereztem . . . Ohajtanék az ottani egyházi lapban a főiskola vagyonkezeléséről *egy szakszerű, alapos* birálatot közzétenni. S egyáltalában *nem keserőségeket* akarok okozni, hanem *főohajtásom, hogy az állapotok javításához hozzájáruljak*, a mi — tudom — hogy (cimzett) urra nézve is felettebb kívánatos. Ismételve kérem ezért az alábbiakra szives felvilágosításait.“ Itt aztán következik valami 3 nagy oldalra terjedő kérdő pont, melyeknek egy része arra mutat, hogy V. M. úr a levelében említett tapasztalatai ellenére sem ismeri még a dolgokat. Lehetlenség lévén a kérdések tömegére kellő feleletet írni, a válasz elmaradt. Ekkor történt aztán, hogy V. M. harmadszor is befáradott hozzánk s csekélységem közvetítésével egy délutánt fordított arra, hogy ügyeink menetével megismerkedjék. Így neki készülvé indult újabban a revanche-ra e becses lap f. évi 5., 6. és 7-ik számaiban. A mennyire örömmre szolgál, hogy kollegiumunk vagyoni érdeke iránt valaki érdeklődik: épen annyira sajnálom bizonyos fokig V. M. urat a reá várakozó újabb vereségért. S ha sajnálatom csak bizonyos fokig terjed, annak oka az, mert az okvetetlenkedés bárminő szónakozó hajlamúak legyünk is, erre az indulatra nem tarthat teljes mértékben igényt.

A szóban forgó közleményben három fő rész domborodik ki. Első, mely csekély személyiséggemmel foglalkozik; második, melyben a jegyzőkönyvekből s e becses lapból összeállított citatumokkal fellépését ohajtja indokolni; harmadik, melyben felvilágosító útbaigazításaimat kísérti meg visszacáfolni. Vegyük sorba a részeket.

Velem az a baja, hogy rég letettem a bibliát.

* Midőn e különben is hosszúra nyúlt vitát a jelen közleménnyel *berekesztjük*, Vass Mihály kartársunknak főiskolánk ügyei iránt tanúsított szives érdeklődéséért és kétségbe nem vonható jóakarataért, melynek jogosultságát, szükséges, sőt örvendetes voltát magunk részéről lapunk tavalyi évfolyamának 46. számában (lásd a 642. lapot), még első cikke megjelenésekor kiemeltük, most is kifejezzük köszönetünket és elismerésünket, a miből önként következik, hogy föllépésének minden más szempontból való fölfogását és megítélését, mint tőlünk idegent, magunktól ezennel elhárítjuk. Kijelentjük egyszersmind, hogy V. M.-nak főiskolánk iránti odaadó ragaszkodástól sugallt cikkei s közelebből azon még első közleményében kilátásba helyezett észrevételei előtt, a melyek főiskolánk számvitelére és vagyon kezelésére vonatkoznak, lapunk hasábjai nyitva állanak. A vitakozó felek közötti tüzetes pórosztás szerepére nem vállalkozunk s alább két momentumot csak pár szóval fogunk érinteni. Szerk.

Téved a Tiszteletes úr. Mert azon kívül, hogy az én küzdelmes életfoglalkozásom menetéhez neki nem lehet semmi szava, kijelentem, hogy a bibliát a világot se tettem le. Bizonyosságom a 280—886. számú egyh. ker. végzés; bizonyosságom az a körülmény, hogy többször teljesíték ez idők folyása szerint is lelkeszi szolgálatot, tudok szakítani időt anyaszentegyházunk ügyeivel való foglalkozásra, ha nem is épen annyit, mint V. M. úr a dombrádi takarékpénztár szolgálatára, pedig nekem ebből (nem panaszképen mondom) semmi anyagi hasznom nincs. Sőt nekem kell feltennem azt, hogy V. M. úr nem letette, de fel se vette a bibliát, legfőleg akkor, a mikor ellenem akart belőle citálni. Mert hiszen ha nem így volna, meglátta volna azokat a lókusokat is, a melyeket én ő reá kívánok idézni, mint pl. Péld. 21, 4., Zsolt. 10, 4., Jer 8, 12., Ézsaiás 3, 17., Gal. 6, 3., Lukács 1, 51., Péld. 28, 25. és 12, 8. stb. Arra a lekötözö elismerésére, hogy díszes állást foglalok el, egyszerű válaszom az, hogy biz' ez nem annyira díszes állás, mint inkább felette terhes szolgálat. Igen sajnálom, hogy rá kell mutatnom, mennyire nem válogató V. M. úr a fegyverek használatában. Ime, a költségvetést s sok egyebet kérő levelére adott válaszomban foglalt állításomra nézve, hogy t. i. nincs felesleges költségvetési példányunk — pur et simple — hazugságban akar hagyni. Ezt a törekvést nem hagyhatom szó nélkül. Mert azt talán senki sem teszi fel rólam, hogy a költségvetéshez való férközhetést akartam volna lehetlenné tenni. Ki kell azért jelentenem, hogy midőn később 20—5 (?) példányt látott nálunk V. M. úr, ez úgy esett meg, hogy hivatali tisztársam épen abból az alkalomból szerezte be a példányokat, hogy V. M. urat elláthassa belőle, épen abból a forrásból, melyhez én V. M. urat utasítottam volt. S még ha nem így lett volna is, mekkora kétségbeesett argumentum lehet az, mely a maga költségvetési principiumainak így akar érvényt szerezni! De lássuk a 2-ik részt, melyben a citatumok foglalják el a helyet.

V. M. úr sajátkezüleg azt írja fentebb idézett levelében, hogy „*egyáltalában nem keserőségeket akar okozni*“ s mégis saját céljaihoz képest egyoldalulag összeállítja a legborsosabb s paprikásabb citatumokat. Valóban, ha ez az eljárás nem „keserőségek“ okozása: akkór az édességek dolgában igen csekély igényei lehetnek V. M. úrnak . . .

Azon alapúlva tehát a V. M. úr ez idők folyása szerinti felszólalásának jogosultsága, hogy a múltban hibák történtek. A t. olvasó és nem a V. M. úr megnyugtatóra (mert a mint látszik, ő nem nyugszik meg) elmondom a következőket. Azoknak a felsorolt visszaéléseknek idején úgy a mai kormányzóság egy része mint én elmondhatjuk, hogy „nos quidem nati non eramus“. S ha most öt év múlva szólal fel valaki a kérdésben a célzattal, hogy a bajt szánálja, úgy tesz, mint az a harangozó, a ki akkor kezdi félreverní a harangot, mikor a tűz rég elaludt, az ódon rozoga épület helyén új épület emelkedett, mely már át is nem adva a használatnak. Aztán visszaélés — fájdalom — mindig volt, lesz is (nem megamról akarok jóslgatni), mig az emberek nem mind angyalok lesznek. Védekezzünk ellene, de végleg kiirtani nem lehet, mint akár a sajtóhibát. Igen örvendetes dolog volna, ha arra a kérdésre, hogy vajon ottan Szabolcsmegyében több évvel ezelőtt nem történt-e egyáltalában semmiféle sajtóhiba, teljesen tagadó választ adhatna V. M. úr. De ha történetesen nem adhatna: nagy igazságtalanság volna a mai kormányzókat támadni meg érette, s gyanúba fogni mindenkit, a

visszaesés vádjával sújtani a közönség előtt a mai faktorokat.

Hogy három tagú bizottság alakult még két évvel ezelőtt az időszakai pénztári vizsgálatok foganatosítására: ez a körültekintő szervezkedés olyan célzatú folyamánya volt, melynél fogva az eddig csak egy állandó bizottság által teljesített munka megosztassék, ne csak a teher megosztása érdekében, de azért is, hogy a gazdasági tanács valamennyi tagjának alkalma legyen a vizsgálat teljesítése útján az ügyvitel részleteivel is megismerkedni. Én hiszem, hogy pl. a dombrádi takarékpénztárnál is vannak e funkció teljesítésére hívatott közegek, de azért igazságtárság volna, hogy ennek az intézménynek existálásából kifolyólag gyanúba fognak a kezelőseget. Az volt ám az „Igtétől“ való eltérés, mikor ezeknek és a levélben kifejezett célnak ellenére előkre és holtakra dobálja valaki a követ csupán azért, hogy felszólalásának jogosultságát igazolja. Mekkora kellemetlen érzést kelthetett a V. M. úr citálása az olvasó lelkében, midőn olyan dolgokat elevenített fel, melyeknek keserűségén egyházkerületünk a 431—897. számú végzés szerint már átesett!! Arra meg épen nincs szükségem, hogy a rendezés körül teljesített szolgáltatást V. M. úr mérlegelje. Elvégezte ezt a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés a 267—899. számú végzésben, s így abból a különösen stilizált elismerésből, melynél fogva „erőm s tehetségem szerint igyekeztem közreműködni“ a jó rend helyreállításában, feltétlenül nem kérek.

A pénztári hivatal személyzete elvégezte mindenkör a maga dolgát. Emberi erőt felülmúló dolgot tőle nem várhat senki. S ha munkálatának egy részével (az 1898/9. évi számadással) két hónapi időt késett is: késedelmét indokoltan előre bejelentette. És legyen meggyőződve V. M. úr, hogy mulasztás esetére éber kormányzóink nem nézték volna el az indokolatlan késést. Részletekbe nincs mért bocsátkoznom.

Még kevesebb oka van bárkinek is az Andaházy Szilágyi intézet bajaiért egyházkerületi s collegiumi hatóságainkat kárhozatni. Tudnunk kell ugyanis, hogy a baj csiráját a mai viszonyok következtében önmagában hordta az az intézkedés, mely az alapító végrendelete értelmében a kezelés szabályzatát megállapította. Az a szerencse, hogy már korábban és nagyobb visszaélés nem történt. De hát a szervezet úgy volt konstruálva, hogy előbb egy krachnak kellett bekövetkeznie s ezután egy gondviselészerű férfiúnak kellett mérlegre vetni nagy tekintélyét, míg a családi tanács hozzájárulással az intézet pénzkezelése 1899. január 1-től kezdve a collegiumi pénztárra bízott. Nem szabad tehát szemrehányást tenni a maiaknak a múltakért.

Azt soha sem mondtam, hogy a vagyonkezelésnek a jóakarátú, tapintatos nyilvános felszólalás elől el kell zárkózni. De azzal csakugyan ne ámítsuk magunkat, hogy a kormányzó fórumok körén kívül állóknak jut hivatásul a visszaélések felfedezése. Eddig se jött s nem is jöhetett arra reá senki abból a nagy közönségből, melyet szintén megvádolt az ellenőrzés elmulasztásával V. M. úr. Irtózatossá kellene lábra kapnia az igazgatóhatóságok kebelében, ha az ellenőrzést, a „lehető széleskörű nyilvános bírálatot“ kívülről kellene várni. Vagy volnának, kik ilyen gyanúsításra is képesek lennének? Én nem hiszem.

Az egyházi alkotmány-szervezet olyan teoriájú felfogásában, hogy az egyházkerületi közgyűlés is csak egy bizottság, nem követhetem V. M. urat. Ha gondol-

kodik a kérdés felett: önmagától reá fog jönni tévedésére s az arra fektetett állítása tarthatatlanságára.

Arra a sok theoretikus eszmélkedésre, melynek mindenike erősen alanyi természetű, melyben a principumokat a cikkíró saját izlése s törekvése szerint állítja fel, nincs mit mondanom; magokon viselik a frázis jellegét. De hogy mennyire nagy igényekkel lép fel V. M. úr épen velem szemben, élénken megvilágítja az a körülmény, melynél fogva tölem várja a megnyugtatót arra nézve, hogy mi fog fedezetet nyújtani akkor, ha a követelmények rohamos emelkedése következtében elfogy a mostani 2000 forintnyi fedezeti többlet? Hát majd csak megsegít bennünket a jó Isten valahogy. (És. 41, 13., II. Sám. 22. 7.) Bizunk Isten után a „protestáns közérzületben“; meg fog az — a mint a szükség bekövetkezik — a felső-szabolcsi egyházmegye részéről is, a *mai vezetés alatt*, áldozatokban is nyilatkozni (a rég múltat, az új építési ajánlat megtagadásával, felejtjük el); biztos jeleket látunk erre néhány év óta, de épen e napokban is.

Róssa Sándor,
collegiumi pénztárnok.

(Vége köv.)

KÖNYVISMERTETÉS.

Példák a héber költészet termékeiből.

Átdolgozta és bevezette Vásárhelyi Zsigmond az újbánovcei ev. ref. egyház lelképásztora. Ára 1 korona 20 fillér. Debrecen, László Albert könyvkereskedésében. 78 lap.

(Vége.)

A második fejezet címe: „A héber rhythmus kérdése“. E fejezetben előadja szerző a héber versforma földelérésére irányzott kutatások hosszú és tanulságos láncolatát, illetve rövid történetét egészen De Wette nyomán, azon elvnek hódolva *könyvekből írják a könyvet*. Bár e fejezet nagyrészt fordítás, mégis szolgálatot tesz, mivel ily tárgyú dolgozatok nálunk úgy eredeti, mint fordított művekben nagyon is gyér számúak, kivált a jelen kérdésben idáig a magyar irodalomban nagyon is kevés dolgozat látott napvilágot. A héber rhythmus kérdésének illetően ösmertetésében azonban nemcsak az a célja, hogy a kutatások láncolatos menetét magyar nyelven, illetve fordításban is bemutassa, hanem az is, hogy a maga észrevételeit a héber rhythmus kérdésének ily tárgyalásához hozzá fűzhesse.

A szótag-számszerű s főként hangmennyiségen alapuló héber *metrum* létezését *valószínűtlennek* tartja, mert úgy vélekedik, hogy ha létezett volna, okvetlen megövtá volna a héber kiejtést a *korai* elveszéstől. Hogy ez korán elveszhetett, annyira, hogy már a tudósok előtt oly korán problema tárgyává válhatott: csak úgy fejthető meg, hogy *metrum* sohasem volt, mely a kiejtést megőrizhesse. Ugy vélekedik, hogy a *metrum* és kiejtés *egykorú elveszésének* föltevése oly együgyű föltevés lenne, mely a hypothesis legprimitívebb kellekeit is merőben nélkülöznél.

Másik fontos körülmény szerinte, mely a fenti értelemben vett *metrum* létezését kizárja egyfelől a héber poesis *bensőségteljes jelleme*, mely a művészies külső ékesség pipereszeit merőben utálja, de nélkülözheti is, másfelől és még inkább a *bensőségteljes* jellemnek megfelelő *benső* forma a *parallelismus*, vagy De Wette által ugynevezett *Gedanken-rhythmus*. Miután ez a forma, versforma jellemével érvényesült a héber-poesisban eleitől fogva, majdnem képtelenség

e mellett még egy másik és pedig *külső forma* létezését és érvényesülését is föltételezni a metrumnak bármely nemében.

Fölveti még azt a kérdést majdnem dilemmaszerűleg: ha csakugyan fölteszszük a külső *versforma létezését*, milyen versformát gondoljunk alatta: eredeti zsidó formát-é, vagy *külföldiektől átvett metrumot*, vagy metrumokat? E kérdésre aztán úgy felel, hogy az előbbi föltevésnek útját vágja a zsidó kultúrának primitív alacsony fokú állapota, mivel ahoz magasabb műveltség föltételeztetik; az utóbbi föltevésnek pedig még inkább útját állja a zsidó moralisták és poéták azon általános jellemvonása, hogy ők éppen a conservatív álláspont védelmezői s az idegen és külföldi befolyás, az idegen cultura visszautasítói és ellensúlyozói valának. Saját jellemüket és céljukat tagadták volna ők meg, ha eszméikkel, tanaikkal küzdve küzdenek az idegen hatások elfogadása ellen, irányukban, szólamódjukban pedig beállanak a külföldi cultura uszályhordóinak és importáló közegeinek. A külső verforma valószínűségét tehát tagadja.

A harmadik fejezet címe: *Gondolatrím*. Benne a parallelismust, mint a héber versformát ismerteti. E versformát De Wette *Gedanken-rhythmus*-nak nevezte. A *Gedanken-rhythmusban* foglalt fogalmat Vásárhelyi is megtartja, csupán a kifejezésben kíván tovább menni, amennyiben *gondolatrímnek* nevezi. Amaz csupán a gondolatok kapcsolatát jelenti, ez már a kapcsolat módját és minőségét is jelenteni és jellemezni kívánja.

E fejezetet Vásárhelyi két jelenség bebizonyítására, illetve tisztázására irányozza. Első sorban azt bizonyítja, miszerint a *gondolatrím* nem elszigetelten álló *héber sajátosság*, miként ezt róla, illetve az ugynevezett *parallelismusról* általánosan tanították. Ez csak akkor volna igaz, ha *nyelvi* sajátosság volna, nem az, hanem *költészeti sajátosság*. A csalódás onnan eredt, mivel a héber költészetben ez a kizárólagos versforma, melyet külső cicoma nem takargat, ugyanazért ott lépten-nyomon látható, míg a többi, főként a modern költészet területén már más formák, illetve műveszi díszletek által is takarva lévén, nem oly szembevetendő, sőt nagyon is elosódó. De kimutatja azt is, hogy a *gondolatrím* mindenütt megvan a modern költői termékekben, sőt meg kell lennie, mert a hol *hiányzik*, ott nem marad más, mint üres *szótagrím*, illetve *szórim*, a mi önmagában lélek nélküli iparcikk, pusztán piaci termelés. Kimutatja, hogy éppen a legjelesebb, sőt a halhatatlan költők művei szolgáltatnak példát arra, hogy a verselés fő kelleke és ereje a *gondolatrím*ben, vagy *ennek* a szótagrímekkel egyesülésében áll.

Sok példát hoz föl erre a *gondolatrím* elemzése során mind az antik, mint a modern óriások műveiből (Homeróból, Aeschylosból, Sakespereből és a magyar classicusokból is), mindezekkel beigazolván, hogy a parallelismus nem pusztán héber költők, hanem általában a *nagy és igazi költők* sajátossága.

Annakutánna a *gondolatrím* elemzését fejt ki előbb a *Lowth* nyomain, azután a *harmadik* alaktól kezdve *Lowth*tal ellentétben, illetve tőle eltérőleg. A példákat nemcsak az ó szövets. költői művekből, hanem általában a költészet egész területéről veszi. E példák segítségével kimutatja, hogy a parallelismus 3-ik alakját nem a synthetikus parallelismus képezi, hanem a fokozat parallelismusa. A synthetikus alakot már azért sem fogadhatja el, mivel az elemzés synthetikus tagoknál nem állapodhat meg, éppen azért elemzés, hogy az ilyeneket felbontsa. És ha felbontja, nyeri belőle vagy

a *Lowth* által is jól fölsimert *első* és *második* alakot (synonym és antitheticus), vagy a *V. Zs.* által fölvett harmadikat, a *fokozat* parall.-át.

A tudós költő műve egyházi irodalmunknak valódi nyeresége, melynek megjelenése alkalmából őt örömmel és szívesen üdvözljük.

K-a.

LXV. Zsoltár.*

A Sionnak hegyén Ur Isten!

Tied a tisztelet;
Esdő szívek fohásza innen
Elődbe felmehet.
Tornácidba buzgón özönlik
Sok fáradt földi test,
Szívöket itt énekbe öntik, . . .
S hitök Téged keres.

Zengő dalnak, gyöngye sohajnak,
Uram Te nyitsz utat,
Hogy bűneink búba takartak:
Reményünk csak Te vagy!
Boldog, a kit Te elválasztasz
S nálad talál enyhet,
Boldog, kinek itt készsitz asztalt,
S házadban legelhet!

Csodálatos: ember fohásza
Hogy így hozzád mehet;
Mig föld s tenger messze határa
Te rajtad csüggenek.
Erődből keltek, domborúltak
Roppant hegyek, halmok,
S kőtalpaik mig izmosúltak:
Te voltál oltalmok.

Ha fölzug a tenger csatája
Ha bömböl féktelen,
Dorgáló szód leharsog rája
S remegve megpihen.
Szétszórod a népet, ha zendül
Zúgó pogány elem,
Elbágyadnak nagy félelemtül
És csend lesz hirtelen.

Langy záporosök suhogásit
Földünkre eresztéd,
Zsiresepegő kövér forrásid
Áldást hintegtetnek.
Szárak barázdák szomjú hantja
Bőségben részegül;
Kihalt mező göröngye, halma —
Vidám színnel zsendül.

Megkoronázod az esztendő
Te nagy jó kedvedben,
Nyomaidon mezők és erdők
Kövérsége cseppen.
Áldást villogtató síkságok,
— Hol a kalász érik,
S nyájakkal díszlő rónaságok
Nagy neved dicsérik.

Vásárhelyi Zsigmond,
ujbánoveci ev. ref. lelkész.

* Teljesen szabad áttétel. Mutatvány szerzőnek lapunk jelen és múlt számában ösmertetett „Példák a héber költészet termékeiből“ c. művéből, Szerk.

KÜLÖNFÉLÉK.

Adományok és ajánlato: a kollégiumi szabadságharc gyűjtemény és a Nagykönyvtár részére.*

Negyedik közlemény.

Nagytisztelétű *Csiky Lajos* akad. igazgató úrtól:1. A király tanácsadója megmagyarázza az új törvényeket. 1848. 8° füzve.2. A francia forradalom története. Fordította: *Gaal*. Pest, 1845. 2 kötet, 1 drb. 8° fvk.3. Közhasznú ismeretek tára, 2—12 k. Pest, 1831. 8° vk.4. *Márton József*: Magyar-német lexikon. Béts, 1807. II. rész. 1 drb. 8° vk.5. Legújabb meg bővített és megjavított magyar és német *Levelezőkönyv*. Pest, 1824. 8° fvk. 1 drb.6. *Joseph Freiherrn von Liechtenstern*: Allgemeines deutsches Sach-Wörterbuch. Meissen. 1824. 1—3, 5—6, 10 kötet. 8° pk. 6 drb.7. *Dr. Hermann Masius*: Deutsches Lesebuch. Halle 1857. 2 kötet, 8° vk. 2 drb.8. Nyitra vármegye monografiája. Budapest, 1898. 4° kötve.9. A vallás és ember szeretet a fogházügy szolgálatában. Debrecen, 1899. fv. 8°.Nagyságos *Ujfalussy Béla* egyházkerületi főjegyző úrtól:1. Kézirat. Régi magyar házi jegyzetek a 17-ik századból. 8°.2. *Perger*: Bevezetés a diplomatikába. 1821. 8° 2 drb. kötve.3. Egy keresztyén utazása az örökkévalóságon. 18. századi kézirat 8° kötve.Tiszteletes *Vadas Gyula* csermői lelkész úrtól:

1. A Nép barátja 1848. szept. 17-iki száma.

2. A Kolozsvári Híradó 1848. jul. 1. száma.

3. A magyar nemzet képviselői a nemzethez. Felhívás. Debrecen, 1849.

4. A h. h. vall. tiszántúli egyházkerület kérelem levele az országos rendekhez. Kis folio, egy levél. Debrecen, 1848. márc. 22-ről.

5. A Közlöny 1849. máj. 22. száma.

Tekintetes *Zolthay Lajos* levéltári tiszt és hirlap-író úrtól:

1. A Jövő című lap 1848. dec. 28-iki 23. száma.

2. Az Alföldi Hirlap 1849. jul. 29-iki 72. száma.

3. Az Esti lapok (Debreceni kiadás) 1849. évf. 47., 55. és 72. száma.

4. Az Esti lapok (Pesti kiadás) 1849. évf. 7, 11, 15, 24. száma.

5. Az 1849-iki képviselőház számoltató választmányának jelentése a gf. Zichi Ödön-féle ingóságok iránt; 1—4; 13—17 lap.

6. Határozati javaslat a kormányzó-elnök és ministerek esküje iránt 1849. ápril 17-ről.

Midőn a fent elsorolt adományokat megköszönöm és további gyűjtést sürgető felhívásomat megújítom, teljes megnyugvással látom, hogy a kollégiumi szabadságharc gyűjtemény eszméje lassan bár, de mégis tért hódít és mindig nagyobb-nagyobb körökre terjed, sőt már a 48-as dolgokon túl, általában a Nagykönyvtár gyarapítására is kiszélesedni készül.

Az adakozók között egymásután jelentkeznek egyházi és társadalmi közéletünk kitünőségei és a mi a

* Tisztelettel kérem a helybeli lapokat e kimutatás közlésére és átvételére.
F. Gy.

dolgra nem kevésbé fontos, Debrecen város polgárai és a mint azt másként nem is lehetett volna várni, a nagy tiszántúli egyházkerület lelkészei. Jöjjenek minél többen és segítsenek megmenteni a multak emlékeit a jövődönök. Még vannak élő tanúi a szabadságharcnak közöttünk, kik e dicsőséges multat képviselik. Még nem enyésztek el e csodás időknek maradványai, emlékjelei, okiratjai. Még mi is által tudjuk érezni a szabadságfakasztó, nemzetet teremtő nagy eszmék erejét. Mig nem késő, most szedjük össze azért az emlékeket, most gyűjtsük össze az iratokat, elsárgult, egyházi és családi leveles ládákból hányódó, szétszórt lapokat, duggatott elrozsdázott fegyvereket, kokárdákat, zászlókat és csináljunk belőle egy teljes gyűjteményt. Örizzük meg a késő kor számára magokat az emlékeket is és azoknak nevét is, a kik viselték, használták azokat.

A kollégiumi Nagykönyvtárban már kétszer is verődött össze egy-egy nagyobb 48-as gyűjtemény. Elmerült hajónak drága roncsai a szikla partokon! Mind a két gyűjteményt elkobozták 1867 előtt; azóta meg más mezőkre téved a nemzet közfigyelme.

A mi két ízben nem sikerült, sikerülhet most harmad ízben. És sikerülni is fog, ha az érdekeltek figyelmét fel tudjuk kelteni. Ezt próbálom, ezért zörgetek, hallgassanak meg, a kiket illet.

Debrecen, 1900. márc. 9.

Ferenczy Gyula,
kollégiumi fő-könyvtárnok.

— A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanár-egyesület ez évi *Mezőtúron* tartandó közgyűlése iránt széleskörű érdeklődés mutatkozik. A központi választmánynak a közgyűlések látogatottsága érdekében szétküldözött, meglehetősen felhívó szövege, a jelekből ítélve, hatás nélkül nem marad. A tagok, még pedig épen a távolabb lakó tagok, élénken tudakozódnak a közgyűlés részletei felől. Egyébként most alkalmasabb időre (ápr. 18, 19.) tüzetvén ki a közgyűlés, ez is bizonyára nagy mértékben hozzá fog járulni ahhoz, hogy a tagok tömegesen jelenjenek meg. A mezőturiak is — mint írják — mindent elkövetnek, hogy vendégeik, kiket nagy szeretettel hívnak, kitünően érezzék magokat. A rendezés munkáját nemcsak a tanárok végzik, hanem lehetőleg belevonják abba a kívülállókat is, hogy a társadalom minden rétegében közérdeklődés ébredjen a gyűlés iránt, ami az erkölcsi sikernek kétségkívül egyik főbiztosítója. De a társaságnak határozottan kifejezett feladata is a ref. társadalomban a középiskolai tanügy és munkásai iránt állandó sympathiát és vonzó érdeklődést kelteni fel. A gyűlés első napjának estéjén, ismét a helyi társadalom és a tanügy férfainak bensőbb érintkezése végett, *hangverseny* rendeztetik (vegyes énekkar, úri zenekar, zongora, ének, dialog.) Szóval a tanácskozás után lesz szórakozás is bőven. Felolvasók is jelentkeznek, még pedig felette aktuális és fontos témákról. Így *Fejér Lajos* „*Latinnyelvi oktatás a francia középiskolákban*“ c. ismertetést ad elő, *dr. Biatsy József* „*A túlterhelésről*“ értekezik. Ezenkívül még két felolvasás lesz. A központi választmány a meghívót és programot most állítja össze s rövid idő múlva szétküldözi. Kedvezményes vasúti jegyekért már kérelmezett. A vallás tanároknak a közgyűléssel kapcsolatosan tartandó *szakértekezletét* az egyházi sajtó nagy elismeréssel fogadta s valamennyi szükségesnek nyilvánítja. A központi választmány gondoskodik napirenden lévő, alkalmas és fontos vitakérdésekről s arról is, hogy ezek idejekorán a tagok tudomására jussanak.

— **Tóth József**, a debreceni főgymnasium tanára a folyó iskolai év végén nyugalomba megy. A vallás- és közoktatásügyi miniszter, a tanításügy terén eltöltött, érdemekben gazdag szolgálatainak elismerése mellett f. é. szept. egytől kezdődőleg számára a nyugdíjat már ki is utalványozta. Erre az elismerésre a veterán professor bizony bőségesen rászolgált. Kerek 50 esztendő töltött azon a pályán, a melynél szebb és magasabb nincs, de a melynél háládatlanabb sem volt az elmúlt félszázad alatt. A tanári szolgálatra való képesség átlagos tartama harminc esztendő; ennyire becsüli a törvény is, a mikor 30 esztendei szolgálat után teljes fizetésével nyugalomba bocsátja a tanárt. És ime, Tóth Józsefnek 50 esztendeig kellett küzdenie, míg a viszonyok oda fejlődtek, hogy a tisztességes megélhetést biztosító ellátással mehet nyugalomba. Igaz, hogy neki ez a küzdés nem volt nehéz. A gondviselés kiváló testi és lelki erővel áldotta meg, a melyet mind e mai napig megtartott, pedig a sorsnak sok és súlyos csapását kellett elszenvednie. Mint tanár, széles körben hírnevet vívott ki magának. Egész pályáján ugyszólván mindig a mathesist tanította s egy szaktudományának mint általános ismeretkörének gazdagságával, eleven, magyar esze járásával, a mely előadásának nyelvezetében is kifejezésre jutott, és sziporkázó szellemével megnyerte tanítványainak tiszteletét és szeretetét, akik ezt az iskolából magokkal vitték és megőrizték az életben is. Száraz és elvont tárgya körében is bőven alkalmat tudott találni arra, hogy tanítványaiban a nemzeti érzést ápolja és fejlessze. Hatásának titka bizonyára ebben a körülményben is rejlik. Azzal a tudattal térhet e jól megérdemelt nyugalomba, a hova tanítványainak, a közönségnek és előljáróságának elismerése kíséri, hogy nemzeti közművelődésünk terén annyit adatott neki munkálkodnia, mint a legszerencsésebbeknek a halandók közül. Legyen a nyugalma édes és hosszú.

— **Liszka Nándor**, debreceni főiskolánkban a politika és közjog nagyérdemű és mély tudományu professora, a napokban lemondását tanári állásáról a püspöki hivatalnál beadta s a folyó tanév végével, illetőleg a következő tanév kezdetével hivatalától megvált. A mennyire örömmel és megnyugvással tölt el minket az a gondolat, hogy az érdemes férfiú főiskolánk szolgálatában teljesített 25 évi, összesen pedig 30 évet meghaladó nehéz és fáradságos tanári működés után megérdemelt nyugalmat talál: épen oly sajnálattal gondolunk a derék tudós távozására, mert ez főiskolánk jogakadémiájának igen nehezen pótolható veszteséget okoz. Liszka Nándor a komoly, buzgó és alapos tudós és lelkiismeretes professor mintaképe volt, a ki felrevonulva a közélet zaklató és izgató mozgalmaitól, egyedül szorosan vett tanári hivatásának élt s azon fontos tanszéken, melynek betöltésére hivatva vala, igen értékes és közhasznú tudományos tevékenységet fejtett ki. Higgadt és objektív tudományos felfogásával s bölcs mérsékletével bizonyára üdvös hatást gyakorolt nagyszámú tanítványainak gondolkodására, a kiknek korunkban nagy szükségök volt és van ma is arra, hogy a közéletünkben — sajnos — gyakran nagyon is előtérben álló politikai léhaság és szemérmellen streberség csábításaival szemben is, a közérdek tisztelete által felvértezve, férfiasan megállhassanak. Liszka Nándor mindenképen rászolgált arra, hogy a tanítványok hálája, a közelismerés s a jól betöltött hivatás boldogító öntudata kísérik életének jövődjét. Mi, tanártársai, a szeretetteljes emlékezés kötelességével csatoljuk őt továbbra is magunhoz s ebből a kötelességből nem is fogjuk soha kibocsátani.

— **Emlékünnepély.** A főiskolai énekkar a magyar irodalmi önképző társulat közreműködésével néhai boldog emlékezetű Nagy József, Vecsey-Bruckner, Magyar-Kegyess, Kádár István, Fráter Ida és Sipos Margit alapítók emlékezetére folyó hó 5-én d. u. 4 órakor a főiskolai énekkeremben évfordulati ünnepélyt rendezett gazdag s változatos műsorral. Szép siker koronázta akadémiai ifjuságunk nemes törekvését, melylyel az elhunyt jöltevők emlékét felújítani törekedett, melyet a zene-művészet s irodalmi működésük zsengeinek felmutatása csak emeltek. Különösen nagy számú hölgyközönséget vonzott az ünnepély. Továbbá városunk előkelői közül jelen voltak: Roncsik Lajos s Vecsey Imre tanácsosok, Vecsey Zoltán, K. Toth Kálmán ev. ref. lelkész, Török Péter főiskolai tanár stb. A műsort a főiskolai énekkar kezdte meg Bognár Ignác „Gyász-ének“-ével. Aztán nt. Erdős József énekkari felügyelő tanár tartalmaz s lendületes megnyitó beszédben emlékezett meg az elhalt kegyes alapítókról. Erre az énekkari jegyző olvasta fel azon számos tagok neveit, kik pénzjutalomban részesültek. A 3-ik szám a „Magyar gályarabok éneke“ volt. Férfi karra alkalmazta Mácsai Sándor. Ezután Szabó Miklós 3. th. komoly szavallatával (Szomor Dani, Kiss Józseftől) kötötte le a hallgatóság figyelmét. A műsor első szakaszát az énekkar Váradi Elek „Katona temetés“ c. darabjával zárta be. A második szakaszt az énekkar Zimay László „Honfidal“ c. darabjával vezette be. Következett Nánássy Lajos 2. th. felolvasása (Reminiscentiák házasság előtt és után), mely olykor-olykor kellemes derűtséget keltett a hallgatóságban. Zajos tetszéssel fogadta a közönség az énekkar következő számát: „Magyar dalok“ Szentirmay Huberttől; ugyszintén Takács Endre víg szavallatait is. A szép ünnepély méltó befejezése volt az énekkar által előadott „Ébresztő“ Bergmanntól.

— **Végzetes kardpárbaj.** Ne ütközzenek meg lapunk tisztelt olvasói, hogy ilyenről is hírt adunk. Egészen közelről és szomorúan érdekel ez bennünket, sőt egyáltalán érdeklí mindazon szülőket, kiknek fiai itt nálunk tanulnak s azok sorsa iránt érdeklődnek. A „Debreceni Ellenőr“ március 6-iki számából olvassuk (mert hiszen az ilyen dolgokról rendszeresen csak ez úton szoktunk tudomást venni!), hogy *Grósz Sándor joghallgató* és Schwartz Izidor könyvelő párbajt vívtak. Hogy milyen „eredménynyel“, arról nevezett lap a következőkben számol el: „Grósz Sándor a kardot el ejtette, könyökeiből és oldalából patakzott a vér. Két súlyos vágás volt rajta. Jobb könyökét hajlason felül felkőzben a kard teljesen keresztül metszette olyannyira, hogy a csontot is átvágta. Másik sebe mintegy 25 cm. hosszú s a jobb hónalj alatt rézsüt lefelé halad. A vágás itt is oly mély, hogy átvágta az összes izmokat s a bordacsontig hatolt.“ Ezt a hírt egy másik lapársunk a következőleg egészíti ki (lásd „Debrecen“ 46. sz.): „Tegnap délelőtt a Péterfia-utcai tornacsarnokból hordágyon vittek egy fiatal jogász (értsd: *joghallgató!*) embert a városi közpórházba. A hordágy után egy zárt kocsiban két doktor is ment. A tornacsarnok előtti kocsikba azután egymásután szállt be négy fiatal ember s a város felé hajtattak.“ Igazán dicsőséges spectaculum! Örüljete szülők! Ime a ti fiaitok idejében megtanulják, hogy mi az a becsület s talán előbb, mint sem az oklevélre gondolnának, vagy a kenyeret megkeresni tudnák, küzdenek a létért vitézül, a ti zsebetek rovására s saját testi épségök vagy talán egész életük kárára! Nekünk Schwarc Izidor úrhoz semmi közünk; önálló ember; majd feleljen a törvény előtt, ha ugyan addig a földi igazságszolgáltatással végleg le nem szá-

mol. (Mert ő is veszélyesen megsebesült!) Annál több szavunk van azonban a *Grósz Sándor joghallgató* párbajozásához. Pár év előtt már éppen e lap hasábjain emeltük fel szavunkat ez ostoba ragály ellen s egyenesen felhívtuk a tanárkarok figyelmét azon türhetetlen állapotokra, melyek maholnap keserű okúl szolgálnak a szülőknek könyeket hullatni azon a napon, mikor szemök fénye a mi jogakademiánkra beiratkozik. Azóta Debrecenbe beköltöztünk s a mit akkor mondtunk, azóta saját tapasztalataink alapján még inkább mondhatjuk, hogy ez a baj nálunk immár olyan veszedelmes jelleget öltött, hogy rajta csakis a törvény kérelhetetlen végrehajtása esetleg *szigorítása* által lehet segíteni. Hogy ez irányban azóta történt-e már valami? Nem tudjuk. Hanem azt tudjuk, hogy ez az éretlen hetvenkedés most is, a mult héten is végzetes „eredményre” vezetett. De a hát a mi sok, mégis csak sok s végre is meg kell értetni azokkal a párbaj-hősökkel, hogy míg az iskola padjain foglalnak helyet, addig az iskolai törvényeknek feltétlenül alatta állanak s ilyen vétségekben elnézésre nem számíthatnak. Tudomásunk szerint vannak már a joghallgatók között asztaltársaságok (a mi korunkban még ez a fogalom ismeretlen volt, de hát haladunk!), vannak különféle egyletek... csak olyan szövetkezetről nem hallottunk eddig semmit, melynek célja az ő bőrökben meg nem féro krakélérek boykottálása volna. Pedig az efféle szövetkezet az apáknak is kevesebbe kerülne, mint az „asztaltársaságok” szövetkezete; az ifjaknak is nagyobb hasznára válna. De hát itt most csak a párbaj-mániáról akarunk írni s azt hisszük e tekintetben a kötelesség első sorban az akad. igazgatóra hárul. Egyenesen megnevezzük és provokáljuk őt, lépjen fel; vegye üldözőbe a párbajhősöket s tisztítsa meg iskolánkat ettől a pestises ragálytól. Ha komolyan akarjuk, mint minden ostobaságnak, nyakát lehet szegni ennek az éretlen hányavetiségből származó barbarizmusnak is. De ugyanakkor felhívjuk erre figyelmét az egyházkerületi közgyűlés érdemes tagjainak is. Adandó s már a legközelebbi alkalommal szóba kell hozni a közgyűlésen; ott lesz p. o. az iskolai törvények módosításának az alkalmá. Mert a mi tiltakozásunk elhangozhatik, a mint elhangzott 2 év előtti felszólalásunk eredménytelenül, de ha a kerületi közgyűlés lép akcióba, annak bizonyára meglészen a foganatja.

— **Halálozások.** A h.-m.-vásárhelyi ev. ref. főgymnasium tanárai mélyen megszorodott szívvvel tudatják velünk szeretet kartársuknak, főiskolánk volt jeles növendékének *Sólyom Lajos* főgymnasiumi rendes tanárnak élete 29-ik, tanári működésének 3-ik évében f. hó 6-án reggel, Hajdu-Böszörményben, a szülői háznál történt gyászos elhunytát. Az a kitartó munkásság, lekötelező jóság, melylyel hivatása körében eljár, megszerezte számára minden ismerőinek tiszteletét és szeretetét. Ez a szeretet tartja fent emlékét szíveinkben. Földi részei f. hó 7-ikén, Hajdu-Böszörményben az ev. ref. egyház szertartása szerint helyeztettek nyugalomra. Nyugodjék békében! Legyen áldott emlékezete! — Dr. Szikszai Szabó József nyugalm. honv. törzsorvost, debreceni ref. egyháztanácsunknak, főiskolánk gazdasági tanácsának és igazgatótanácsának köztiszteletben álló tevékeny tagját súlyos csapás érte nejének szül. *Rickl Ilonának* életének 50. boldog házasságának 26. évében f. hó 7. történt váratlan elhunytával. A megboldogult úrnőt f. hó 9-én városunk intelligentiájának rendkívüli részvéte kísérte ki, a Kossuth-utcai temetőben levő családi sírbolthoz. — Lapunk zártakor vettük a leverő hirt, a melyre különben már hetek óta el voltunk

készülve, hogy *Révész Mihály* bihar-nagybajomi ref. lelkész és jeles egyházi író, főiskolánknak egyik kiváló növendéke elhunyt. A halálesetről a család következő gyászjelentést bocsátotta ki: „Özv. Révész Mihályné szül. Harsányi Etelka, kiskoru árvái: Révész Ilona és Ágnes képviselőiben is, özv. Révész Sándorné szül. Bujdosó Mária, Harsányi Sándor turkevei ev. ref. lelkész és neje szül. szigeti Vass Margit és a rokonok, fájdalomtól összezúzott kebellet tudatják a leghűbb férj, a gondos jó apa, tisztelő gyermek, vő s szerető és szeretett rokon, néhai *Révész Mihály* bihar-nagybajomi ev. ref. lelkésznek, egy rohamosan lefolyt betegség után, lelkipásztori buzgó működésének 8-ik, boldog házasságának 7-ik s életének 41-ik évében, folyó évi március hó 8-án este 1/26 óraker történt gyászos kimúltát. Drága halottunk porlandó részei folyó hó 11-én délután 2 óraker, a templomban tartandó gyász istenitiztelet után a bihar-nagybajomi sírkerthben fognak örök nyugalomra tételni.” Áldás és béke lebegjen az időnapelőtt, munkabíró férfi erejének delelőjén összeroskadt derék ielkipásztor porai felett!

— **Egyéves önkéntességre előkészítő iskola.** Az egyéves önkéntesi jog tudvalevőleg bizonyos iskolák (gymnasium, reáliskola stb.) elvégzéséhez van kötve. De lehetnek egyéves önkéntesek az oly ifjak is, a kik nem végezték el azokat az iskolákat, ha t. i. még sor alatt nem állottak és a megkivánt fölvételi vizsgát leteszik. Van Debrecenben egy iskola, a mely az ilyen ifjakat, tekintet nélkül foglalkozásukra és előképzettségükre, a felvételi vizsgálatra előkészíti. Az iskola állami felügyelet alatt áll. Igazgatója Lichtblau Albert, a ki készséggel és díj nélkül szolgál felvilágosítással.

— **Első Leánykiházasítási Egylet m. sz.** Folyó évi február hóban 1112 jutalékrész irattatott be és nászjutalékok fejében 27592 K. 2 f. fizettetett ki. 1900 január 1-től február 28-ikáig beírt összes jutalékrészek száma 2396 és a kifizetett nászjutalékok összege 66,581 K. 87 f. Debrecen és Hajdumegye vezérképviselője **Baum Miksa** Miklós-utca 11.

Szerkesztői üzenet.

S. L. Krassó. Elnézést kérünk, a jövő héten okvetlen közöljük. — **B. S.** Kérjük a folytatását is, mert, ha szinte pár megjegyzést nem lehet is mellőznünk, egész terjedelmében adni fogjuk. — **Sz. J. Békés.** Pénzt és levelet rendeltetési helyére juttattunk. — **E. J.** Sajnálom, hogy a tárca rovatot tartalmazó iv többszörösítése után érkezvén, már fel nem használhattam.

TARTALOM-JEGYZÉK: Református közszellem. Csiky Lajos. — Betegség, gyógyulás. Dicsőfi József. — Az egyházközségi választásokról. Zsigmond Sándor. — **Tárca:** Báró Eötvös József. Gulyás Lajos. — **Tanügy:** Az igazgatói utasítás. — **Közéletünk:** Végszó költségvetésünk ügyében. Rózsa Sándor. — **Könyvismertetés:** Pédák a héber költészet termékeiből. K—a. — LXV. Zsoltár. Vásárhelyi Zsigmond. — **Különfélék.**

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Erőss Lajos.**

Pályásat

a gacsályi lelkéssi állomásra.

Javadalma állami kiegészítéssel 1200 korona. Az egyház tehát IV-ed osztályu. Első évi fél-fizetéshez az özvegy tart igényt. Az állomás elfoglalandó 1900. ápr 24-én.

Pályázati kérvények minősítéssel és szolgálati bizonyítvánnyal a szatmári egyházmegye esperesi hivatalához (Györtelek, posta helyben) március 30-ik napjáig beadandók.

Debrecen, 1900. márc. 5

püspök helyett:
Zsigmond Sándor,
egyh. ker. főjegyző.

Eladó harang.

A *kunhegyesi* ev. ref. egyháznak, egy régi, de teljesen jó állapotban levő, mintegy 350 klgr. súlyú, szép tiszta, csengő B hangú harangja, jutányos áron eladó. Értekezhetni iránta alól-iróttal.

Kunhegyes, 1900. március 4.

Rács Miklós,
ev. ref. lelkész.

Nagytiszteletű s tekintetes egyházi előljáróság.

Elmúlászthatatlan kötelességemnek tartom a nagytiszteletű és tekintetes egyházi előljáróságokat értesíteni arról, hogy 8 éve fennálló

orgona építészeti műtermemet,

mely eddig Széchényi-utca 1805. szám alatt volt,
1899. év november hó 1-től

Darabos-utca 7. szám alá

teljesen e célra újonnan épített házamba helyeztem át, ahol azt a mai kor kívánalmainak megfelelően rendeztem be úgy, hogy bármilyen nagyságú és kivitelű orgonákat, állító termemben teljesen elkészíthetek s azokat átvizsgálás után megrendelési helyökre szállítom. Munkám jószágáról kezeskedik azon nagyrabecsült pártfogás, hogy évente *10—15 ev. reform. egyháznak* szolgálók munkámmal s magam is, mint református vallású, egyháзам érdekét tartom szem előtt s úgy az árakban, mint a kivitelben a teljes megbízhatóságra törekszem.

• Továbbra is szives pártfogásukba ajánlva magamat, maradtam teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona-építő.

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe

DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Pontos czimemre figyelni tessék.